ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 79 (2439)
7 кастрычніка 1969 г.
АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

У БЕЛАРУСІ ПАЧАЛІСЯ ЛІТАРАТУРНЫЯ ВЕЧАРЫ ПІСЬМЕННІКАЎ РАСІЙСКАЙ ФЕДЭРАЦЫІ

ШЧЫРАЕ ПРЫВІТАННЕ СЫНАМ ЗЯМЛІ ПУШКІНА, МАЯКОЎСКАГА, ЯСЕНІНА!

Максім Танк, Дзмітрый Яромін.

Даўлі Набі, Янка Брыль.

Пімен Панчанка, Уладзімір Гардзейчаў, Леанід Рашэтнікаў.

Сяргей Вікулаў, Іван Мележ.

Аляксей Русецкі, Дзмітрый Кавалёў, Павел Кавалёў.
Фота Ул. КРУКА.

Учора раніцай у Мінск з Масквы прыехала група пісьменнікаў для ўдзелу ў вечарах літаратуры Расійскай Федэрацыі. У складзе групы — С. Вікулаў кіраўнік дэлегацыі (Масква), Д. Кавалёў (Масква), Д. Яромін (Масква), М. Гарбачоў (Масква), Я. Мазалькоў (Масква), П. Кабзарэўскі (Ленінград), Л. Рашэтнікаў (Навасібірск), Даўлі Набі (Казань), Ул. Прастакоў (Смаленск), Ул. Гардзейчаў (Масква), В. Ляднёў (Волгаград), Ул. Аляксееў (Ленінград), В. Зайцаў (Масква).

Гасцей сустракалі першы сакратар праўлення СП БССР, народны паэт Беларусі Максім Танк, намеснік міністра культуры БССР Ю. Міхневіч, сакратары праўлення СП БССР Я. Брыль, І. Мележ, П. Панчанка, М. Ткачоў, І. Шамякін, загадчык сектара літаратуры ЦК КПБ А. Савіцкі, сакратар Мінскага гаркома КПБ Т. Дзмітрыева, пісьменнікі М. Калачынскі, П. Кавалёў, А. Русецкі, І. Грамовіч, А. Бажко, А. Вярцінскі, Е. Лось і іншыя.

Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» звярнуўся да сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Шамякіна з просьбай адказаць на некалькі пытанняў.

— Якая мэта правядзення літаратурных вечароў пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі ў Беларусі?

— Праводзіць вечары, тыдні, дэкады братніх літаратур у Беларусі — стала ўжо добрай традыцыяй. Абмен думкамі, планамі, меркаваннямі, які праходзіць у шчырых размовах, спрые яшчэ большаму яднанню братніх літаратур, пашырае кругагляд саміх творцаў. Сёлетнія літартурныя вечары мы прысвячаем 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Саюз пісьменнікаў БССР распрацаваў план іх правядзення, звярнуўшы галоўную ўвагу непасрэдна на сустрэчы пісьменнікаў з працоўнымі Беларусі. Пісьменніцкае слова загучыць на заводах і фабрыках, у калгасах і саўгасах, на будоўлях і ў навучальных установах рэспублікі.

— Дзе пабываюць пісьменнікі Расійскай Федэрацыі?

— Ужо ўчора госці пазнаёміліся з горадам, зрабілі паездку ў Хатынь і да Кургана славы, сустрэліся ў ЦК КПБ з вядучымі партыйнымі і савецкімі работнікамі рэспублікі, выступілі на літаратурных вечарах у БДУ, у Палацы культуры камвольнага камбіната.

Сёння раніцай пісьменнікі, разбіўшыся на тры групы, выехалі ў Гомельскую, Гродзенскую і Магілёўскую вобласці.

На Гомельшчыне яны наведаюць буйнейшы ў краіне суперфасфатны завод і шклозавод, старэйшае ў рэспубліцы паліграфпрадпрыемства — фабрыку «Палесдрук», выступяць перад рабочымі Рэчыцкага нафтапромысла і калгаснікамі.

У Магілёве іх чакаюць сустрэчы з будаўнікамі «Лаўсанбуда», рабочымі металургічнага завода імя Мяснікова. Пабываюць яны таксама і ў Бабруйску.

На Гродзеншчыне пісьменнікі выступяць перад рабочымі завода аўтазапасных частак і абутковай фабрыкі, сустрэнуцца са студэнтамі педагагічнага інстытута, наведаюць Ваўкавыск, правядуць літаратурны вечар у Доме культуры саўгаса «Рось».

Вярнуўшыся ў Мінск 10 кастрычніка, пісьменнікі Расійскай Федэрацыі наведаюць музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і музеі Янкі Купалы і Якуба Коласа, выступяць па рэспубліканскім радыё і тэлебачанні, сустрэнуцца з беларускімі пісьменнікамі.

— І апошняе пытанне. Што робіцца цяпер для таго, каб пазнаёміць усесаюзнага чытача з творамі беларускіх пісьменнікаў?

— У гэтым напрамку за апошні час зроблена шмат добрага, асабліва сёлета. У выдавецтве «Советский писатель» выходзяць на рускай мове зборнікі вершаў Анатоля Вярцінскага, Ніла Гілевіча і Адама Русака, раманы Івана Навуменкі «Вецер у соснах» і Алеся Савіцкага «Палын — зелле горкае». Перавыдаюцца раманы Івана Мележа «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы», выходзіць у свет кніга крытычных артыкулаў Нічыпара Пашкевіча.

Выдавецтва «Молодая гвардия» выпускае аднатомнік выбраных твораў Васіля Быкава, аповесці Барыса Сачанкі і ў серыі «Бібліятэчка выбранай лірыкі» — зборнік вершаў Рыгора Барадуліна.

Сярод пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі, што прыехалі да нас, многія займаюцца перакладамі з беларускай мовы. Асабліва хочацца адзначыць плённую работу па перакладу твораў беларускіх пісьменнікаў на рускую мову Дзмітрыя Кавалёва, Паўла Кабзарэўскага, Міхаіла Гарбачова.

Хачу пажадаць усім членам дэлегацыі расійскіх пісьменнікаў добрых і цёплых сустрэч на беларускай зямлі.

Сяргей ВІКУЛАЎ

РАСІІ

Нялёгкую ты выбрала мне долю —
дала паперу мне, пяро дала...
О, Русь мая, калоссе на падое,
сінь у вачах і сонца ля чала!

Ты, вечная, юнееш век ад веку!
Табе вялікай праўдай люба жыць.
І пазалоту дзеяў чалавека
Ілжой і пудрай фраз не замяніць.

І ты, вялікадушная на дзіва,
дай кару — забыццё, калі ілгу...
І без мяне ты можаш быць
шчаслівай —
я без цябе, Расія, — не магу!

Валянцін ЛЯДНЁЎ

КАШУЛЯ

Я маму застаў
за такім заняткам:
сядзела яна
ля адчыненай скрыні.
Асцярожна датыкалася
забытых апраткаў
Вузлаватая рука гаспадыні.
А вочы старой заслала туманам.
Самотай журботай —
сама яна ў хаце.
У скрыні, відаць,
было гора схавана,
І вось яго растрывожыла
маці.
Яна схамянулася,
з крэсла ўстала,
ледзь толькі бразнуў я
дзверыной:
— Вось кашуля, —
маці сказала, —
прымер яе, бацька насіў
вясной...
Кашулю я апрануў,
ахвочы:
— Ну, як на мяне
па заказу
скроена!
І ўбачыў у люстры:
выцерла вочы
мама, не прычакаўшая
мужа-воіна...

Пераклад Еўдакіі ЛОСЬ.

Дзмітрый КАВАЛЁЎ

* * *

І слодыч сноў,
што снім мы на світанні,
І сінь.
І бусел са сваёй бусліхай...
Была даліна дальняй-дальняй.
Была пагода
ціхай-ціхай.
І ветрык лугавы быў мятны.
Была ракіта серабрыста-белай.
Была дарога мяккай-мяккай,
І не пыліла, і так лёгка бегла.
Свяціўся цёмна вір лінёвы.
Свяціліся куўшынкі ў пазалоце.
І ў духаце спеў лівень новы.
І плавала цяплынь у прахалодзе.
І светлая сунічная жывіца.
І воўчага выцця не чутна ў полі.
І рана яшчэ мне было жаніцца.
І дорага была мне мая воля.
І васількі мне пахлі жытам.
І вабілі даверлівасцю сіняй.
Не знаўся ні са словам я ілжывым,
З паглядамі, якія ў бок касілі.
І адуванчыкі — не лысыя.
І лес жыў ціха, без спалоху.
І не хітрыў ліст, нібы лісы,
а проста падаў на дарогу.

Пераклад А. ВЯРЦІНСКАГА.

100

АЎДЫТОРЫЯ— 70 ТЫСЯЧ ЧАЛАВЕК

У дні падрыхтоўкі да векавога юбілею з дня нараджэння У. І. Леніна ў нашай рэспубліцы не знайсці такога кутка, дзе б не гучала слова аб правадыры рэвалюцыі.

Беларускае аддзяленне бюро прапаганды савецкага кіно арганізуе ў палацах і дамах культуры, у клубах і чырвоных кутках, на прадпрыемствах, навабудоўлях, у калгасах і саўгасах выступленні вопытных лектараў, сустрэчы сцэнарыстаў, аператараў, кінаартыстаў, кіназнаўцаў з гледачамі.

Аб размаху гэтай работы гавораць такія лічбы: з пачатку года ў рэспубліцы праведзена 140 лекцый, дакладаў і кінавечароў, на якіх пабывала каля 70 тысяч чалавек. Лекцыі, як правіла, суправаджаюцца дэманстрацыяй фрагментаў з мастацкіх кінастужак і паказам хранікальна-дакументальных фільмаў.

За гэты час дзесяткі тысяч гарадскіх і сельскіх гледачоў прагледзелі кінакарціны «Жывы Ленін», «Вернасць маці», «Сэрца маці», «Сям'я Ульянавых», «Ленін у Польшчы», «Сіні сшытак», «Шостае ліпеня», «Тры вясны» і многія іншыя стужкі, якія ўваскрашаюць вобраз вялікага правадыра і яго баявых паплечнікаў.

На гэтым тыдні лекцыі кіназнаўцаў на тэмы «Вобраз У. І. Леніна ў кінадакументах», «Аб жыцці Ільіча расказвае кіно», «Рысы вялікага вобраза», «Ленін і рэвалюцыя» адбудуцца ў сталічным кінатэатры «Цэнтральны», у палацах культуры прафсаюзаў, трактарнага завода і камвольнага камбіната. Лекцыі будуць ілюстравацца фрагментамі з кінафільмаў. Для зручнасці наведвальнікаў лекторыяў выпушчаны спецыяльныя абанементы.

ПАКАЗВАЮЦЬ НАРОДНЫЯ ЎМЕЛЬЦЫ

□ У гарадскім пасёлку Дзятлава адкрыта выстаўка твораў народных умельцаў, прысвечаная ленінскаму юбілею. На ёй прадстаўлены інкрустацыя, скульптура, разьба па дрэве, вышыўка, а таксама карціны мясцовых самадзейных мастакоў.

Настаўнік А. Валцэвіч экспануе інкруставаны партрэт Уладзіміра Ільіча, разьбяр па дрэве У. Мацюк — серыю скульптур. Арыгінальную шкатулку, дыванок і вышыўкі паказалі рабочы Р. Гайдук і калгасніцы Г. Мацієвіч і А. Майсейчык.

Наведвальнікі з цікавасцю знаёмяцца з творчасцю аматараў жывапісу Б. Вярбіцкага, А. Нодара і іншых.

У. ВАСЬКО.

□ «Мой родны кут, як ты мне мілы» — гэтыя славутыя словы Я. Коласа сталі эпіграфам да выстаўкі твораў маладога самадзейнага мастака Фёдара Шклярова ў зале Гомельскага аддзялення Саюза мастакоў БССР. Яго карціны «Вечар на Сожы», «Сакавік», «Люты іграе» — своеасаблівы гімн прыродзе, людзям.

Шчыра і проста расказвае аўтар аб жыцці сваіх сяброў з раённага цэнтра Ветка, дзе ён працуе мастаком на ткацкай фабрыцы.

В. ГАЙ.

КОНКУРС НА ЛЕПШУЮ ПЕСНЮ ПРАДОЎЖАНЫ ДА 1 ЛІСТАПАДА

З 14 красавіка 1969 г. у рэспубліцы праводзіцца конкурс на лепшую песню, прысвечаную У. І. Леніну, партыі, Радзіме. Згодна Палажэння аб конкурсе, харавыя і сольныя творы высылаюцца ў двух экземплярах, пад дэвізам, па адрасу: г. Мінск, Дом урада, Міністэрства культуры БССР (з паметкай «На конкурс песні»). Тэрмін прадстаўлення твораў на конкурс быў устаноўлены першапачаткова да 1 кастрычніка г. г.

У мэтах найбольш шырокага ўдзелу прафесіянальных і самадзейных кампазітараў і паэтаў рэспублікі ў конкурсе, калегія Міністэрства культуры БССР прыняла рашэнне прадоўжыць тэрмін прадстаўлення твораў на конкурс да 1 лістапада 1969 г.

У НАС У ГАСЦЯХ — НЯМЕЦКАЯ КНІГА

Сёння ў мінскім кніжным магазіне «Дружба» адкрылася выстаўка-продаж кніг ГДР, прысвечаная 20-годдзю рэспублікі.
На здымку — прадаўцы магазіна Святлана Міхайлава і Соф'я Карлава (злева) рыхтуюць да продажу літаратуру.

ДОМ, У ЯКІМ МЫ БУДЗЕМ ЖЫЦЬ

НОВЫЯ РАБОТЫ САВЕЦКІХ ДОЙЛІДАЎ

З 19 па 25 кастрычніка г.г. у Буэнас-Айрэсе будзе праходзіць X кангрэс Міжнароднага Саюза архітэктараў. Яго тэма: «Архітэктура, як сацыяльны фактар. Сацыяльныя аспекты жылля».

З дакладамі аб сваіх новых работах на кангрэсе выступяць савецкія архітэктары. АДН прапануе ўвазе чытачоў расказ аб некаторых творчых рашэннях савецкіх дойлідаў.

ЗА АПОШНІЯ дзесяць гадоў (1959—1968 гады) у СССР пабудаваны жылыя дамы агульнай плошчай адзін мільярд квадратных метраў. Больш як 112 мільёнаў чалавек усяліліся за гэты час у новыя, камфартабельныя кватэры або палепшылі свае жыллёвыя ўмовы. У тым жа хуткім тэмпе па суседстве з жылымі карпусамі ўзводзіліся школы, магазіны, кінатэатры, сталовыя, рэстараны, прадпрыемствы службы быту.

Падобны размах жыллёвага і грамадзянскага будаўніцтва, натуральна, паставіў перад архітэктарамі рад важнейшых праблем.

Перш за ўсё, трэба было забяспечыць мінімальны кошт будынкаў і хуткасныя метады іх узвядзення. А гэта, у сваю чаргу, патрабавала распрацоўкі тыпавых праектаў, прымянення стандартных, уніфікаваных канструктыўных элементаў, якія вырабляюцца на заводах.

Па-другое, трэба было знайсці аптымальную сістэму размяшчэння жылля і спадарожных яму грамадзянскіх комплексаў.

Па-трэцяе, прадугледзець зручныя транспартныя сувязі новых жылых масіваў з цэнтрам і прамысловымі прадпрыемствамі і ў той жа час ізаляваць іх ад шуму і куродыму, максімальна наблізіўшы да прыроды.

Нарэшце, па-чацвёртае, пaклапаціцца аб індывідуальным каларыце новых забудоў, іх разнастайнасці, іх «упісваемасці» ў гістарычна складзены горадабудаўнічы ландшафт, гарманічна прасторавай кампазіцыі, іх высокім мастацкім узроўні, здольным прынесці людзям радасць.

Апошняя праблема аказалася самай складанай. Іменна вакол яе разгарэліся страсці, вострыя дыскусіі. Стандартны воблік жылых масіваў, банальнасць архітэктурных прыёмаў, панылая расстаноўка тыпавых аднолькавых карабкоў псавалі настрой навасёлам і ўнушалі сур'ёзны непакой самім дойлідам.

Аднак апошнія работы савецкіх архітэктараў, якія ўжо пачалі ўвасабляцца ў новае жыллё, пераконваюць у тым, што і гэта найцяжэйшая задача ў прынцыпе цалкам вырашальная.

«Жалезная» уніфікацыя будаўнічых канструкцый насуперак сцвярджэнням малавераў зусім не перашкаджае архітэктурнай творчасці, не выводзіць яго з рангу мастацтва да прымітыўнага будаўнічага практыцызму, не перашкаджае стварэнню арыгінальных архітэктурных кампазіцый, а толькі пераводзіць дзейнасць дойлідаў у іншы ўзровень, адпаведны сучасным патрабаванням грамадства і сучасным магчымасцям тэхнікі.

Гэта трэба было даказаць. Бадай, гэта можна лічыць зараз даказаным.

Аб забудове праспекта Калініна ў Маскве ідзе многа спрэчак. Аўтараў праекта (кіраўнік Міхаіл Пасохін), якія вынеслі 26-павярховыя жылыя карпусы на самую ажыўленую транспартную магістраль, папракаюць у несучаснасці пламіровачнага рашэння. Некаторыя крытыкі ўбачылі тут і парушэнне кампазіцыйнага адзінства складзенага ў цэнтры сталіцы ансамбля.

І ўсё ж, нават калі гэтыя папрокі і справядлівыя, праспект Калініна робіць на дзіва свежае ўражанне, уражанне вялікага размаху, смеласці, чоткага, дынамічнага архітэктурнага рытму, адным словам, стварае новы мастацкі вобраз. Жылыя дамы, якія стаяць асобна, падзеленыя высунутымі да вуліцы каробкамі магазінаў, кінатэатра і кафэ, адміністрацыйныя будынкі на другім баку, злучаныя двухярусным поясам гандлёвых прадпрыемстваў, шырокія тратуары, запоўненыя людзьмі, прыгожыя вітрыны, цікавае спалучэнне дзелавой строгасці і жыццёвай мітусні,—праспект Калініна вабіць да сябе як незвычайны, выразны, дастаткова закончаны кавалачак новай Масквы, які разам з тым арганічна ўвайшоў у агульны ансамбль сталіцы.

Праект сталічнага мікрараёна «Лебедзь» (кіраўнік А. Меерсон), забудова якога пачалася ў мінулым годзе, не прэтэндуе ні на гіганцкі размах, ні на імкненне да звышарыгінальнасці. Але гэта — разумнае, умелае, дакладнае выкарыстанне ўсіх сучасных прынцыпаў горадабудаўнічай практыкі. Выразнае спалучэнне розных па павярховасці будынкаў, простая, прыгожая кампазіцыя, строга вытрыманыя прапорцыі прымусілі прызнаць праект несумненнай і вялікай удачай. Да таго ж прыемная чыста глядзельна прасторавая кампазіцыя спалучаецца тут з сур'ёзным эксперыментам у арганізацыі жылой структуры з рознымі відамі бытавога і культурнага абслугоўвання. Эксперымент гэты мяркуе фарміраванне розных па колькасным і дэмаграфічным складзе кантынгентаў жыхароў у межах аднаго мікрараёна.

Дарэчы, аб вялікай увазе савецкіх архітэктараў да сацыяльных аспектаў жылля сведчыць і яшчэ адзін цікавы эксперымент. У Маскве, у 10 квартале Новых Чаромушак, будуецца так званы Дом новага быту — дом з развітай сістэмай абслугоўвання (кіраўнік праекта — Н. Остэрман). Жыхарам гэтага дома будзе забяспечаны стопрацэнтны бытавы сервіс. Не выходзячы з будынка, яны змогуць наведаць кафэ, кінатэатр, спартыўную залу, «цэнтр здароўя», бібліятэку і нават спецыяльна абсталяваныя для аматараў майстэрні. Пры гэтым Дом новага быту, за кошт адпаведнага скарачэння плошчы падсобных памяшканняў у кватэрах, будзе каштаваць столькі ж, колькі звычайны жылы будынак.

Зразумела, цікавыя архітэктурныя знаходкі, сучасныя рацыянальныя прыёмы горадабудаўніцтва шырока выкарыстоўваюцца не толькі ў Маскве, а і ў многіх кутках краіны. Сярод пяскоў Каракумаў, у пустыні Малік, не так даўно вырас новы горад Наваі (кіраўнік праекта — А. Караткоў). Галоўная яго архітэктурная асаблівасць— усебаковы ўлік мясцовых кліматычных асаблівасцей, мясцовага каларыту. Насельніцтва размешчана ў пяці мікрараёнах, зручна звязаных з гарадскім цэнтрам. Прадпрыемствы культурнага і бытавога абслугоўвання спланаваны ў паўднёвым стылі: у кожным з іх унутраныя дворыкі з зелянінай, вадой, ценем. Адкрытая вада і зялёныя насаджэнні вызначаюць архітэктурнае аблічча горада. Усюды — каналы, фантаны, басейны. Пешаходныя алеі, пракладзеныя сярод іх, уліваюцца ў цэнтральны зялёны масіў.

Юрый РЫТАЎ,
карэспандэнт АДН.

Падзеі. Факты. Навіны

ВУЧОБА АМАТАРАЎ СЦЭНЫ

У Віцебску адбыўся чатырохдзённы семінар кіраўнікоў сельскіх самадзейных тэатральных калектываў, арганізаваны абласным Домам народнай творчасці.

Перад удзельнікамі семінара выступілі галоўны рэжысёр Віцебскага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа С. Казіміроўскі, народны артыст БССР Ц. Сяргейчык, рэжысёр Малога тэатра (Масква) Б. Эрын. Яны падзяліліся сваім вопытам, расказалі аб рабоце над сцэнічнымі вобразамі, аб асаблівасцях рэжысуры і акцёрскага майстэрства.

Удзельнікі семінара прагледзелі шэсць спектакляў Горкаўскага тэатра камедыі, які быў тут на гастролях, сустрэліся з акцёрамі і прынялі ўдзел у творчым абмеркаванні пастановак.

Зараз у абласным цэнтры праходзіць семінар кіраўнікоў сельскіх харавых калектываў. Больш як 70 яго ўдзельнікаў на працягу чатырох дзён праслухаюць лекцыі выкладчыкаў гарадскога музычнага вучылішча.

С. ВІКТАРАЎ.

НАРАДЖЭННЕ КАПЭЛЫ

Аматары сцэны Нясвіжшчыны павіншавалі з днём нараджэння самы малады самадзейны калектыў — харавую капэлу.

Новая харавая капэла атрымала назву свайго горада, дзе яна нарадзілася—«Нясвіж». Гэты калектыў аб'ядноўвае звыш пяцідзесяці маладых спевакоў—рабочых і служачых мясцовых прадпрыемстваў, устаноў і навучэнцаў музычных і агульнаадукацыйных школ раённага цэнтра.

Пачаліся першыя рэпетыцыі. Іх праводзіць мастацкі кіраўнік капэлы, загадчык навучальнай часткі Нясвіжскай музычнай школы Э. Дрнаян. Першы твор, які вырашылі развучыць спевакі да знамянальнага юбілею ў жыцці нашага народа — гэта «Песня аб Леніне» кампазітара А. Холмінава.

— У далейшым, — гаворыць мастацкі кіраўнік капэлы, — мы пачнём развучваць песні беларускіх кампазітараў і паэтаў, прысвечаныя правадыру рэвалюцыі, а таксама беларускія, рускія, украінскія народныя песні і сучасныя творы кампазітараў братніх рэспублік.

ЗЕМЛЯКІ ПАМЯТАЮЦЬ...

У Ашмянскім краязнаўчым музеі імя Ф. Багушэвіча экспазіцыя перыяду Вялікай Айчыннай вайны папоўнілася яшчэ адным раздзелам, які расказвае аб жыцці і дзейнасці Уладзіміра Аляксандравіча Бабарыкіна.

Хто ж такі Бабарыкін? На Ашмяншчыне імя гэтага чалавека вядома кожнаму. У маладыя гады ён ваяваў у гэтых краях, а пасля вайны будаваў новае жыццё. Яго імя занесена ў Кнігу народнай славы раёна.

З 23 жніўня 1943 года па 5 чэрвеня 1944 года У. Бабарыкін рэдагаваў газету «Знамя свабоды» — орган Ашмянскага падпольнага райкома партыі і партызанскай брыгады імя Гастэлы. Пасля выгнання з нашай зямлі нямецка-фашысцкіх захопнікаў і да 1960 года—да сваёй дачаснай смерці — ён быў рэдактарам Ашмянскай раённай газеты «Красное знамя».

Сярод экспанатаў — розныя дакументы, асабістыя рэчы У. Бабарыкіна, баявыя ўзнагароды, фотаздымкі, пасведчанні, рэчы з рабочага кабінета, рэкамендацыі для паступлення ў партыю.

АД КАМІТЭТА ПА ЛЕНІНСКІХ І ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЯХ СССР

Камітэт па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры пры Савеце Міністраў СССР паведамляе, што прыём работ на атрыманне Ленінскіх прэмій 1970 года заканчваецца 16 кастрычніка г. г.

Прыём кандыдатур на атрыманне Дзяржаўных прэмій СССР 1970 года працягваецца да 15 снежня г.г.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За актыўную педагагічную і літаратурна-крытычную дзейнасць і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння загадчык кафедры беларускай літаратуры Магілёўскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута Усікаў Якаў Кірылавіч узнагароджаны Ганаровай Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР

ЭКРАН ГАВОРЫЦЬ—НЕ!

Гэта кніга, выпушчаная ленінградскім аддзяленнем выдавецтва «Искусство», цікавая ў двух аспектах — як яшчэ адно сведчанне важнай сацыяльнай місіі, якую выконвае сучасны прагрэсіўны кінематограф, і як сур'ёзнае мастацтвазнаўчае даследаванне.

Аўтары кнігі «Экран гаворыць — не!» — група відных савецкіх кіназнаўцаў. Яна прысвечана антываеннай, антыфашысцкай тэме ў кінамастацтве краін Захаду. Гутарка ідзе аб такіх значных з'явах кінематаграфіі, як «Нюрнбергскі працэс» (ЗША) і «Хірасіма, любоў мая» (Францыя), «Генерал дэла Раверэ» (Італія) і «Цяжкая расплата» (ФРГ), «Зводныя браты» (Японія) і іншых творах, створаных майстрамі кіно розных краін.

Вельмі падрабязна расказваючы аб фільмах і іх стваральніках, аўтары кнігі паведамляюць нямала цікавых фактаў, якія маюць непасрэднае дачыненне да тэмы размовы. Гэтым падкрэсліваецца важнасць таго, што робяць перадавыя майстры экрана, неабходнасць барацьбы супраць мілітарызму і неанацызму. Вось некаторыя факты.

Калі італьянскі кінарэжысёр Нані Лой здымаў карціну «Чатыры дні Неапаля», узнаўляць гістарычныя падзеі яму з вялікім энтузіязмам і зусім бескарысліва дапамагалі дванаццаць тысяч гараджан. У час здымак эпізодаў барацьбы з фашысцкімі акупантамі зноў як бы ўваскрэсла тое адзінства лепшых прадстаўнікоў народа, якое так яскрава праявілася ў гады вайны...

У антываенным фільме французскага рэжысёра Рэнэ Клемана «Ці гарыць Парыж?» нават у невялікіх эпізодах, якія часам займаюць на экране не больш мінуты, ахвотна здымаліся буйнейшыя французскія, італьянскія, амерыканскія акцёры. І ўсе яны аддавалі даніну найвялікшай павагі памяці барацьбітоў антыфашысцкага супраціўлення, дэманстравалі сваю салідарнасць з усімі людзьмі, якіх непакоіць небяспека адраджэння фашызму...

А падставы для такога неспакою ёсць. У Заходняй Германіі нямала людзей, якія не забылі «благаславёных» для іх часоў фашысцкага рэйха. Разбэшчаная рэваншысцкая і мілітарысцкая прапаганда згубна ўплывае на маладое пакаленне. Вось аб чым, напрыклад, расказвае італьянскі рэжысёр Віторыо дэ Сіка, які здымаў у Федэратыўнай Рэспубліцы Германіі фільм «Пустэльнікі Альтоны»:

— Калі б вы толькі бачылі твары нямецкіх статыстаў, калі здымаўся эпізод, гукавым фонам для якога была пласцінка з голасам Гітлера, што гаварыў прамову з выпадку захопу Вены нацысцкімі войскамі... Мае статысты былі бледныя ад хвалявання, у іх вачах чытаўся смутак па мінулым і думкі аб гэтым мінулым. Некаторыя дрыжалі і сціскалі кулакі. Голас Гітлера гучаў для іх як кліч — кліч джунгляў...

І каб гэтае назіранне мастака-антыфашыста не здалося прадузятым, у кнізе прыводзяцца радкі з артыкула нямецкай журналісткі Розмары Рэхан, апублікаванага ў заходнегерманскай газеце «Вохенпост».

«Трэба быць сведкам тых істэрычных выбухаў радасці, якімі частка гледачоў суправаджае фашысцка-пірацкі фільм «Пад дзесяццю флагамі», трэба самому пачуць шалёны тупат ног у глядзельнай зале, калі ў карціне «Зялёныя чэрці Мантэкасіна» з экрана гучаць маршы. Трэба было бачыць і чуць усё гэта, каб зразумець, якая сур'ёзная небяспека тоіцца ў заходнегерманскай кінематаграфіі. Некаторыя маладыя людзі пры праглядзе такіх фільмаў прыходзяць у такі стан, да якога хацеў бы давесці сваіх будучых салдат Штраус і якога ў свой час тымі ж сродкамі дабіўся Гітлер».

Вялікі і сур'ёзны матэрыял, сабраны ў кнізе «Экран гаворыць — не!», пераконвае нас у тым, што антымілітарысцкая, антыфашысцкая тэма ў кінематографе нашых дзён існуе не толькі ў імя трагічнага мінулага, але перш за ўсё дзеля сучаснага і будучага.

**Нэлі ПЛЯЦКОЎСКАЯ.
(АДН).**

МІНСК. ЗАЎТРАШНІ ДЗЕНЬ

НЯДАЎНА гарадскі камітэт партыі, гарвыканком і Дзяржбуд БССР наладзілі ў Мінску навукова-тэхнічную канферэнцыю па пытаннях будаўніцтва і архітэктуры. У рабоце канферэнцыі прынялі ўдзел відныя дойліды і будаўнікі нашай рэспублікі, а таксама госці з Масквы, Ленінграда, Кіева, Рыгі, Вільнюса, Таліна, Волгаграда.

З дакладамі і паведамленнямі па пытаннях і асобных праблемах будаўніцтва і архітэктуры выступілі намеснік старшыні гарвыканкома І. Ляўко, галоўны архітэктар Мінска В. Чарнышоў, намеснік старшыні Дзяржбуда БССР Ю. Шпіт, архітэктары В. Анікін, Н. Трахтэнберг, Я. Заслаўскі, інжынеры Г. Мадалінскі, Г. Варакса, А. Рачкоўскі, Г. Шукаў і іншыя.

Я хачу расказаць пра тыя праблемы, што абмяркоўваліся на канферэнцыі, якія хвалююць як нас, беларускіх архітэктараў, так і нашых гасцей.

НА ПАРАДКУ ДНЯ—2000-ы ГОД

АДНОЙ з актуальнейшых горадабудаўнічых праблем як у нашай краіне, так і за рубяжом, з'яўляецца праблема прагназавання перспектыў росту буйных гарадоў. На жаль, даводзіцца прызнаць, што наша горадабудаўнічая навука і плануючыя органы яшчэ не распрацавалі даволі грунтоўных навуковых рэкамендацый. І таму генеральныя планы гарадоў хутка старэюць.

За пасляваенны час былі распрацаваны чатыры варыянты генеральнага плана Мінска: у 1946 годзе з колькасцю насельніцтва ў 450 тыс.; у 1957 годзе з колькасцю ў 650 тыс.; у 1959 годзе з колькасцю ў 800 тыс. чалавек і, нарэшце, апошні генеральны план, зацверджаны ў сакавіку 1965 года — з колькасцю ў мільён жыхароў.

Распрацоўка генеральнага плана 1965 года праводзілася адначасова з распрацоўкай праекта раённай планіроўкі Мінскага прамысловага раёна і складаннем праекта прыгараднай зоны. Гэтым планам быў прадугледжаны вынас у гарады, якія ўваходзяць у кола мінскай агламерацыі, цэлага шэрагу філіялаў буйных мінскіх прадпрыемстваў .Так, напрыклад, Беларускі аўтамабільны завод (БелАЗ) быў размешчаны ў Жодзіна, філіял завода імя Кастрычніцкай рэвалюцыі — у Мар'інай Горцы і г. д. Вопыт арганізацыі філіялаў прадпрыемстваў сведчыць аб тым, што гэта адзін з дзейсных сродкаў абмежавання прамысловага развіцця Мінска і рэгулявання механічнага прыросту насельніцтва.

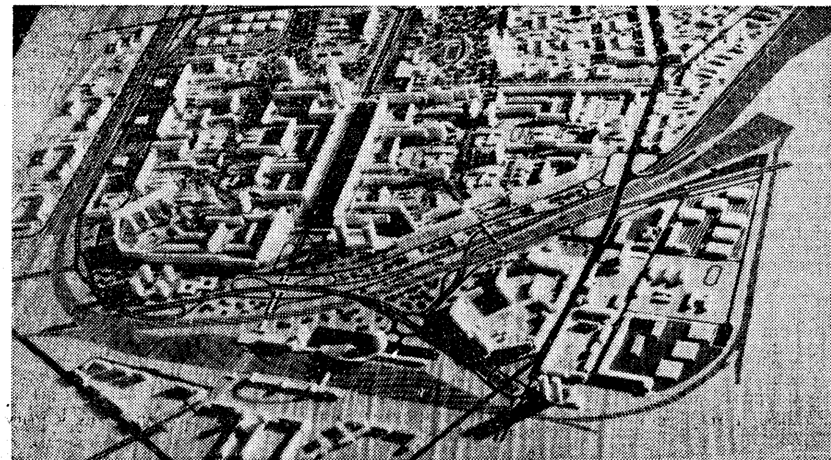

Макет забудовы раёна паміж вуліцамі Чкалава і Аэрадромнай. (Варыянт архітэктараў Л. Гафо, І. Афанасьева, Г. Горына).

Генеральны план горада быў распрацаваны на перыяд да 1980 года. Аднак ужо сёння пры вырашэнні бягучых горадабудаўнічых задач нам патрэбны прагнозы развіцця горада на больш далёкі перыяд — да 2 000 года і далей. Без такіх прагнозаў немагчыма, напрыклад, правільна развіваць сістэму гарадскіх транспартных магістраляў, абгрунтавана вырашаць сістэму развіцця водаправода, каналізацыі і іншых інжынерных сетак горада. Без абгрунтаваных прагнозаў развіцця горада нельга вырашаць пытанні забудовы цэнтра і г. д. Таму наспела вострая неабходнасць у распрацоўцы перспектыў развіцця горада на 2 000 год і больш далёкі перыяд з унясеннем карэктываў у генплан горада. Пры гэтым важна правільна вызначыць межы прылягаючага да горада раёна (агламерацыі). З мноства фактараў, якія вызначаюць сувязь горада з прылягаючымі да яго раёнамі, важнейшымі з'яўляюцца ўстойлівыя працоўныя сувязі (частка рабочых, якія працуюць ў Мінску, і далей будзе жыць за горадам) і культурна-бытавыя сувязі насельніцтва горада з месцамі загараднага адпачынку. Калі ў апошнім генеральным плане радыус прыгараднай зоны быў роўны, прыкладна, 25—30 км, дык зараз гэты радыус трэба павялічыць да 60 км, а ў асобных месцах і больш (напрыклад, раён нарачанскіх азёр пры дастатковым развіцці транспартных сувязей у будучым несумненна стане месцам масавага адпачынку мінчан).

КАБ ГОРАД БЫЎ ПРЫГОЖЫМ

ГОРАДАБУДАЎНІЧЫ вопыт сведчыць, што якасць забудовы як у цэлым, так і асобных будынкаў, залежыць ад чатырох асноўных фактараў: якасці праектавання, тэхнічнага ўзроўню і якасці будаўніцтва, якасці будаўнічых матэрыялаў і якасці знешняга добраўпарадкавання і азелянення.

Як вядома, методыка праектавання за пасляваенны перыяд істотна змянілася. Да 1954 г. у асноўным ажыццяўлялася індывідуальнае праектаванне шматпавярховай забудовы на аснове тыпавых секцый. Нягледзячы на пэўныя недахопы творчай накіраванасці і невысокую ступень індустрыяльнасці, трэба прызнаць, што ў гэты перыяд у Мінску былі створаны найбольш запамінальныя архітэктурныя ансамблі горада і, перш за ўсё, яго цэнтр. Прычына гэтага ў тым, што архітэктары ўдзялялі сур'ёзную ўвагу ансамблевым якасцям забудовы. Пасля 1954 года, калі творчая накіраванасць архітэктуры сур'ёзна і справядліва крытыкавалася, галоўныя намаганні праектантаў пераключыліся на павышэнне ўзроўню індустрыялізацыі і эканомікі, а пытанні эстэтыкі аказаліся на другім плане. У выніку, аблічу горада была нанесена шкода. Дастаткова прыгадаць якасць забудовы ў гэтыя гады такіх важных магістраляў, як была Магілёўская шаша (цяпер Партызанскі праспект), вуліца Я. Коласа, вуліца В. Харужай і іншыя. У гэты перыяд індывідуальнае праектаванне было, па сутнасці, згорнута, і ў забудове ўжывалася абмежаваная колькасць тыпавых праектаў.

За апошнія гады мы з задавальненнем можам адзначыць, што ў архітэктурным праектаванні адбыліся істотныя зрухі ў бок паляпшэння якасці забудовы і рашэння асобных будынкаў. Больш выразнымі сталі праекты забудовы мікрараёнаў і асабліва іх галоўных частак, якія выходзяць на магістралі. Каб пераканацца ў гэтым, дастаткова параўнаць забудову мікрараёна «Усход-ІІ» з мікрараёнам па вуліцы Волгаградскай. Разам з тым, даволі панылая забудова мікрараёна па вуліцы Волгаградскай палепшана комплексам высотных будынкаў і гандлёвага цэнтра на бульвары Талбухіна. Удала завершаны ансамбль мікрараёна па бульвары Луначарскага, дзе ўмела выкарыстаны рэльеф, у пачатку мікрараёна «Зялёны Луг».

Архітэктары і інжынеры праектных інстытутаў «Мінскпраект» і «Белдзяржпраект» за апошнія гады ўдасканалілі праекты 5- і 9-павярховых буйнапанельных і цагляных жылых будынкаў, дамоў з аб'ёмных блокаў-пакояў, з палепшанай планіроўкай кватэр з варыянтамі архітэктурнага рашэння фасадаў.

Нам трэба і далей праектаваць і эксперыментальна правяраць дамы павышанага тыпу. У сувязі з гэтым Дзяржбуд рэспублікі павінен удзяліць больш увагі эксперыментальнаму праектаванню і будаўніцтву.

Разам з тым, не лішне падкрэсліць недахопы, якія яшчэ далёка не ліквідаваны ў галіне архітэктурнага праектавання.

Адзін з галоўных недахопаў — штамп, некрытычны падыход да прымянення тыпавых і паўторнаўжываемых праектаў. Вось, напрыклад, для забудовы вуліцы Ванеева быў распрацаваны праект 9-павярховага дома вежавага тыпу. У канкрэтных умовах гэтай вуліцы ён стаў удалым. Аднак, потым праект пачалі выкарыстоўваць у іншых раёнах, што прывяло да страты індывідуальнага аблічча гэтага будынка.

У той жа час, калі пры забудове мікрараёна па вуліцы Цнянскай архітэктары творча надышлі да выкарыстання гэтага праекта, стварыўшы на бакавых фасадах лоджыі, будынак літаральна пераўтварыўся, надаўшы мікрараёну своеасаблівыя рысы. Такое ж назіраецца і ў жылым раёне Чыжоўка і г. д.

Цяпер у Мінску ў значных аб'ёмах ажыццяўляецца індывідуальнае праектаванне. Але і ў гэтым выпадку нярэдка не дасягаецца індывідуальнасць архітэктурнага рашэння. Вось адзін з яркіх прыкладаў. У горадзе пабудаваны і будуюцца гасцініцы «Юбілейная», «Інтурыст», «Турыст». Усе гэтыя высотныя гасцініцы па сваёй аб'ёмнай кампазіцыі, па сутнасці, блізняты — іх высотныя часткі вырашаны ў выглядзе прамавугольнікаў з тупым завяршэннем. Адрозненні ў рашэннях першых паверхаў і ў апрацоўцы плоскасцей фасадаў гэтых будынкаў мала выратоўваюць становішча.

Трэба рашуча павысіць патрабаванні да ансамблевасці забудовы у будучым. Гэта, у першую чаргу, датычыць цэнтральнага раёна горада, дзе выбарачнае будаўніцтва зусім нецярпіма, бо ўжо нанесла ў радзе месц немалую шкоду.

Сёння мы можам ствараць больш выразныя ансамблі, будуючы дамы павышанага тыпу. Аднак ёсць небяспека, што масавая 9-павярховая забудова пры адсутнасці неабходных архітэктурных акцэнтаў у выглядзе дамоў больш высокага тыпу (12—18 паверхаў) можа стаць такой жа манатоннай, як і суцэльная 5-павярховая. Таму своечасовая, якасная падрыхтоўка праектаў і будаўнічай базы для ўзвядзення такіх дамоў — адна з важных задач. Такія будынкі ў розных раёнах горада не павінны паўтарацца. Асабліва абавязковыя патрабаванні індывідуальнасці рашэння забудовы ў цэнтры горада. Для гэтага трэба паступова перайсці да ранейшага метаду індывідуальнага праектавання, але на новай тэхнічнай аснове, будуючы дамы па індывідуальных праектах з ужываннем індустрыяльных вырабаў.

Побач з разнастайнай пластыкай аб'ёмнага рашэння забудовы фактура і колер будынкаў, якія залежаць ад аддзелачных матэрыялаў, з'яўляюцца важнымі ўмовамі дасягнення індывідуальнага аблічча будынкаў і іх мастацкай выразнасці.

Для аддзелкі фасадаў зараз ужываюцца керамічныя абліцовачныя пліткі тыпу «кабанчык», сілікатная цэгла і, у асобных выпадках, тынкоўка.

Міністэрству прамысловасці будаўнічых матэрыялаў неабходна вырашыць, нарэшце, пытанне вытворчасці аддзелачнай цэглы. Нядаўна група беларускіх архітэктараў і інжынераў пабывала ў Прыбалтыцы. У Вільнюсе, Рызе, Таліне вытворчасць і ўжыванне абліцовачнай цэглы дазволілі пабудаваць многа запамінальных жылых і грамадскіх будынкаў.

«Кабанчык», які выкарыстоўваем у аддзелцы фасадаў, выпускаецца для будоўляў Мінска ў недастатковай колькасці. Апрача таго, колер яго даволі аднастайны.

Дрэнна з выпускам дывановых шклокерамічных плітак на базе адыходаў шкляной вытворчасці. Між тым, у Таліне, напрыклад, гэтых плітак вырабляюць многа і нават вывозяць за межы рэспублікі.

Відаць, каб палепшыць якасць будаўніцтва, домабудаўнічыя камбінаты павінны асвоіць больш пругкую тэхналогію вытворчасці, якая дазваляла б на наяўным абсталяванні выпускаць разнастайныя тыпы будынкаў. Інакш кажучы, тэхналогія заводскага вырабу павінна быць падначалена горадабудаўнічым патрабаванням. Відаць, для гэтага работа камбінатаў павінна ацэньвацца не толькі «валам», але і наменклатурай будучых будынкаў.

ВЯЛІКАЕ значэнне для паляпшэння аблічча горада, яго асобных раёнаў, магістраляў, мае якасць знешняга дабраўпарадкавання і азелянення. Між тым, у гэтым ёсць сур'ёзныя недахопы і рад нявырашаных праблем. Перш за ўсё, трэба прызнаць, што якасць і аб'ём праектавання аб'ектаў знешняга дабраўпарадкавання і азелянення значна адстаюць ад сучасных патрабаванняў.

У нас, у інстытуце «Мінскпраект», няма вопытных спецыялістаў у галіне зялёнага будаўніцтва. Зусім мала ўдзяляецца ўвагі праектаванню малых архітэктурных форм. Архітэктары не спецыялізуюцца ў гэтай галіне, а без гэтага нельга дасягнуць высокага архітэктурна-мастацкага ўзроўню праектаў, якія патрабуюць не толькі здольнасці, але і вялікага творчага вопыту. Таму наспела патрэба арганізаваць спецыяльныя праектныя падраздзяленні для гэтых мэт.

Разам з тым трэба прызнаць, што нават тады, калі ў праектах прадугледжваецца дабраўпарадкаванне і азеляненне, на практыцы гэта ажыццяўляецца часцей за ўсё неякасна. Трэба рашуча змяніць адносіны будаўнічых арганізацый да знешняга дабраўпарадкавання і азелянення. Відаць, гэтыя работы павінны выконваць спецыялізаваныя падраздзяленні будаўнічых арганізацый.

Трэба значна развіць базу будаўнічых арганізацый па вытворчасці малых архітэктурных форм. Важна, нарэшце, арганізаваць выпуск высокаякасных бетонных тратуарных пліт, якія вельмі эфектныя не толькі ў архітэктурных адносінах, але і дазваляюць пазбегнуць вялікіх выдаткаў у сувязі з пракладкай інжынерных камунікацый.

ЖЫЛЛЁ, ЖЫЛЛЁ...

СЁННЯ праектуючы новыя раёны, вуліцы, гарады, мы павінны памятаць, што ў іх будуць жыць не толькі сучаснікі, але і нашы нашчадкі — людзі камуністычнага заўтра. Таму задача фарміравання гэтага асяроддзя пры велізарных маштабах жыллёвага будаўніцтва выключна адказная.

Нягледзячы на пэўныя дасягненні, агульны ўзровень забудовы жылых раёнаў і мікрараёнаў, у першую чаргу, вырашэнне пытанняў архітэктурнай кампазіцыі не можа задаволіць.

Галоўная прычына гэтага — недастатковае авалоданне майстэрствам кампазіцыі, рамеснае ўжыванне ў радзе выпадкаў не толькі аднатыпных будынкаў, але і прыёмаў кампазіцыі. Напрыклад, са з'яўленнем 9-павярховых дамоў вежавага тыпу шаблоннай кампазіцыяй стаў матыў чаргавання 9-павярховых карпусоў з 5-павярховымі ў прасцейшым спалучэнні: кропка-працяжнік кропка-працяжнік.

У новых мікрараёнах яшчэ сустракаюцца традыцыйныя лінейныя кампазіцыі з перыметральнай забудовай. У той жа час групавыя, прасторавыя кампазіцыі, якія ствараюць шматпланавыя і кантрастныя перспектывы, выкарыстоўваюцца недастаткова.

Здараецца, што перыметральным прыёмам, або прамавугольным групіроўкам архітэктуры ахвяруюць цікавы маляўнічы рэльеф, падганяючы яго пад забудову, а не наадварот, як гэта трэба рабіць. Гэта прыводзіць да вялікіх земляных работ, да зрэзу пагоркаў і падсыпкі нізін. А разам з гэтай непатрэбнай і дарагой працай мы трацім і непаўторную своеасаблівасць гэтых мясцін. Нешта падобнае, напрыклад, робіцца ў мікрараёнах на Ракаўскай шашы, дзе мы зразалі ўзгоркавы рэльеф, а не выкарысталі яго. Нядрэнна было б успомніць, што ў Францыі на роўных месцах ствараюцца штучныя пагоркі і іншыя рэльефныя прыстасаванні, якія ажыўляюць ландшафт, а ў раёнах з маляўнічым рэльефам цалкам захоўваецца прыродны грунт.

Цяпер можна лічыць агульнапрызнаным, што арганізацыя прасторы для разнастайнага выкарыстання з'яўляецца адной з асноўных задач архітэктуры. У разуменне «жыллё» цяпер мы ўключаем не толькі жылыя дамы, а і ўвесь жылы комплекс, маючы на ўвазе вынясенне многіх жыццёвых працэсаў (адпачынак пасля работы, гульні дзяцей, спорт і інш.) і большасці відаў абслугоўвання за межы кватэры. Аднак да гэтага часу мы яшчэ не можам дабіцца, каб арганізацыя ўнутранай прасторы жылых комплексаў прадумвалася так старанна, як планіроўка і абсталяванне будынкаў, а гэтае ж патрабаванне зусім заканамернае.

Жылы двор, сад, пляцоўкі дзіцячых устаноў, гандлёвы цэнтр і знешняя прастора вуліц, плошчаў або адкрытага ландшафту разам з жылой і грамадскай забудовай узаемна звязаны. Зручная іх арганізацыя стварае аснову кампазіцыі. У ёй знаходзяцца галоўныя і падначаленыя элементы. У сувязі з канкрэтнай сітуацыяй і на базе галоўных элементаў і іх узаемасувязей будуецца касцяк, аснова, структура кампазіцыі.

У кампазіцыі рашэнне асобных пытанняў падначалена рашэнню агульных. Таму цяпер нельга праектаваць любы жылы комплекс ізалявана, яго кампазіцыя падначалена арганізацыі больш буйных жылых масіваў, у склад якіх яны ўваходзяць.

Настаў час вырашаць пытанні кампазіцыі асобных мікрараёнаў зыходзячы не толькі з забудовы жылога раёна, але і з кампазіцыі ўсяго горада.

У канцы вуліцы Луначарскага на пагорку ў цэнтры мікрараёна быў узведзены 12-павярховы жылы дом. Яго «гучанне» аказалася такім моцным, што ён «працуе» не толькі на навакольны мікрараён, а і на ўвесь горад. У дадзеным выпадку гэта атрымалася ўдала. Але не выключана, што такі нечаканы эфект можа даць адмоўныя вынікі для сілуэта ўсяго горада. Таму наспела неабходнасць у дадатак да генеральнага плана горада і праекта цэнтра распрацаваць праект сілуэта ўсяго горада з тым, каб новыя архітэктурныя дамінанты, як у межах цэнтра, так і ў жылых раёнах паступова фарміравалі гарманічную кампазіцыю горада, яго сілуэт.

АБЛІЧЧА жылых раёнаў залежыць не толькі ад удалай кампазіцыі жылой забудовы. Вялікую ролю адыгрывае таксама архітэктурная кампазіцыя забудовы грамадска-гандлёвых цэнтраў абслугоўвання насельніцтва. У практыцы Мінска ўжо вызначыўся рад кампазіцыйных прыёмаў такой арганізацыі ў выглядзе ўбудаваных у першыя паверхі ўстаноў, комплексаў і, нарэшце, самастойных грамадска-гандлёвых цэнтраў.

Значэнне ўбудаваных у жылыя дамы магазінаў і іншых абслугоўваючых устаноў для аблічча магістраляў відавочнае. Добрае афармленне, асвятленне вітрын заўсёды ўпрыгожваюць горад. Таму на галоўных магістралях жылых раёнаў убудоўванне ўстаноў дарэчы. Аднак, пры гэтым важна паклапаціцца, каб насельніцтва такіх дамоў не адчувала прыкрых нязручнасцей ад такога суседства. Бо нярэдка там, дзе магазіны, там і двары засмечаны, там і шумна. Праблему гэту можна вырашыць, калі загрузку магазінаў ажыццяўляць на ўзроўні падземнай прасторы. Так, як прадугледжана ў магазінах новых 9-павярховых дамоў па вуліцы Веры Харужай.

Вялікія горадабудаўнічыя магчымасці тояцца ў арганізацыі комплексаў абслугоўвання ў выглядзе прыбудаваных да торцаў будынкаў устаноў. Бліскучы прыклад — комплекс гандлёвага цэнтра на бульвары Талбухіна. Удала вырашаны, прыкладна, па такім жа прынцыпе, комплекс абслугоўвання па Ракаўскай шашы.

Нарэшце, пра асобныя гандлёва-грамадскія цэнтры. Зараз іх у горадзе будуецца нямала, але, на жаль, усе яны ўзводзяцца па аднатыпных праектах. Відаць, у далейшым гандлёва-грамадскія цэнтры павінны мець індывідуальнае аблічча ў кожным раёне.

На навукова-тэхнічнай канферэнцыі справядліва крытыкаваліся недахопы ў комплекснай забудове новых жылых раёнаў і мікрараёнаў. Гэтыя недахопы не толькі пагаршаюць абслугоўванне насельніцтва, але і наносяць шкоду аблічча новых раёнаў.

Напрыклад, зараз у значнай ступені ўжо забудаваны жылы раён «Чыжоўка». Аднак грамадска-гандлёвы цэнтр не яшчэ не ўзводзіцца. Чаму? Таму, што універмаг, рэстаран, раённая бібліятэка, камбінаты бытавога абслугоўвання, якія павінны быць тут размешчаны, будуюцца і фінансуюцца рознымі міністэрствамі і ведамствамі, а ў планаванні няма неабходнай каардынацыі па тэрмінах праектавання і сродках на будаўніцтва. Відаць, наспела неабходнасць плануючым органам сур'ёзна задумацца над гэтым пытаннем.

Напэўна, час будаўнікам рабіць справаздачу не па «вале» жылога фонду, а па комплекснай забудове, тады яны ў роўнай ступені будуць дбаць і пра ўвод жылля, і пра своечасовае ўзвядзенне абслугоўваючых устаноў.

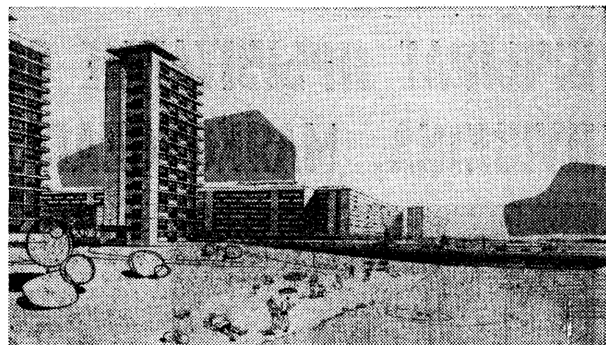

Упрыгожыцца новымі будынкамі Курасоўшчына.

ЗЯЛЁНЫЯ КАРАЛІ МІНСКА

ПРАБЛЕМЫ арганізацыі і развіцця масавага адпачынку гарадскога насельніцтва ўваходзяць у лік важнейшых і актуальных праблем савецкага горадабудаўніцтва.

На навукова-тэхнічнай канферэнцыі са спецыяльным паведамленнем аб перспектывах развіцця ў Мінску зон масавага адпачынку выступіў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР дацэнт Н. Трахтэнберг.

Адпачынак — гэта, перш за ўсё, перамена навакольнага асяроддзя, і асноўная магчымасць для гэтага заключаецца ў выкарыстанні прыродных фактараў. Кантакт з прыродай пачынаецца адразу за сценамі жылога дома, на азеляненых прасторах жылых мікрараёнаў, якія складаюць разам з кватэрай адзінае жылое асяроддзе.

Пасля жылога асяроддзя наступным і важнейшым звяном арганізацыі масавага адпачынку на прыродзе з'яўляюцца ўсе віды паркаў, — аснова сістэмы азелянення і месц адпачынку ў горадзе. Дадзеныя сацыяльных даследаванняў сведчаць, што ў горадзе праводзяць свой адпачынак не менш 30—40 працэнтаў гарадскога насельніцтва. Гэта гаворыць аб вялікім значэнні паркаў, прынцыпаў іх размяшчэння і ўнутранай арганізацыі.

Мінск мае цяпер 9 паркаў і вялікі батанічны сад, больш 130 сквераў і бульвараў. Іх агульная плошча складае каля 100 гектараў.

У межах гарадской рысы размешчаны лясы агульнай плошчай больш за 400 гектараў. На аднаго жыхара Мінска цяпер даводзіцца каля 12 кв. м. зялёных плошчаў агульнага карыстання замест 2,5 кв. м. у 1940 г. Гэта сведчыць аб вялікім маштабе выкананых работ па азеляненні горада.

Аб маштабах і характары будучых работ па зялёным будаўніцтве ў Мінску можна меркаваць па рашэннях, прынятых у генеральным плане Мінска і меркаваннях па плане работ на бліжэйшую пяцігодку.

У генеральным плане прадугледжана павялічыць плошчу зялёных насаджэнняў агульнага карыстання да 2 400 гектараў, г. зн. амаль падвоіць сённяшнія нормы. Большая частка паркаў будзе аб'яднана ў магутныя зялёныя «дыяметры» і «кліны», што перасякуць горад у некалькіх кірунках уздоўж ракі Свіслач і яе прытокаў. За межамі горада яны злучацца з прыгараднымі лясамі і загараднымі зонамі адпачынку. Гэта сістэма, у якой спалучаюцца гігіенічныя, функцыянальныя і эстэтычныя асновы горадабудаўнічага развіцця Мінска, служыць асновай фарміравання гарадскіх зон масавага адпачынку.

Новыя паркі будуць створаны ў буйных жылых раёнах: парк імя 900-годдзя Мінска у раёне Чыжоўкі, парк імя 50-годдзя БССР у раёне «Зялёнага Луга», паркі ў жылых раёнах паблізу Ракаўскай шашы і вуліцы Казінца, у заходняй і паўднёвай частках горада.

Намячаюцца пашырэнні і рэканструкцыя Цэнтральнага парку культуры «Перамога» з улікам новых патрэб горада.

Будучыя работы па азеляненні горада ставяць праблемы спецыялізацыі паркаў і распрацоўкі праграм адпачынку ў іх, якія б адпавядалі новаму этапу развіцця горада і новым запатрабаванням насельніцтва.

ТЭРЫТАРЫЯЛЬНЫ рост горада, які ўсё больш аддаляе яго жыхароў ад натуральнага прыроднага асяроддзя, павышае гігіенічныя патрабаванні да ўзроўню жыцця гарадскога насельніцтва, узмацняе значэнне прыродных фактараў у горадзе. З'яўляецца неабходнасць фарміравання ў горадзе новых ландшафтаў, з куткамі некранутай прыроды.

У гэтай сувязі набывае асаблівае гучанне пастанова Савета Міністраў БССР «Аб мерах па далейшым паляпшэнні арганізацыі адпачынку працоўных горада Мінска» ад 27 верасня гэтага года.

Сетка ўстаноў і прыстасаванняў для загараднага адпачынку насельніцтва Мінска за пасляваенныя гады была створана практычна нанава. Асабліва актыўна яна развіваецца ў апошнія 12—15 гадоў. Цяпер у розных месцах прыгараднай зоны функцыянуюць каля 60 піянерскіх лагераў, многа загарадных дач гарадскіх дзіцячых садоў-ясляў, некалькі дамоў адпачынку і прафілакторыяў, больш 10 турысцкіх і спартыўных баз, кемпінгаў і г. д.

Для актыўнага развіцця ўстаноў загараднага адпачынку мінчан вялікае значэнне мела стварэнне штучных вадасховішчаў на рэках Свіслач, Пціч і іншых.

Разам з тым, попыт на месцы загараднага адпачынку перавышае магчымасці яго нармальнага задавальнення. Аб гэтым сведчыць вялікае перанаўненне пляжаў у летні час. Яшчэ больш складана арганізаваць загарадны кароткачасовы адпачынак зімой, таму што большасць турбаз і лагераў не разлічаны на эксплуатацыю ўзімку.

Апрача зоны ля Заслаўскага вадасховішча, ні адзін з раёнаў загараднага адпачынку не мае комплекснага генеральнага плана свайго перспектыўнага развіцця.

Папярэднія меркаванні аб агульнай перспектыўнай патрэбе ў загарадных установах адпачынку паказваюць, што ў летнія нерабочыя дні, прыкладна, 45 працэнтаў насельніцтва (г. зн. каля 450 тыс. чал.) будзе праводзіць свой адпачынак за межамі горада. Большая частка з іх павінна карыстацца ўстановамі кароткатэрміновага адпачынку.

Усе гэтыя прагнозы генеральнага плана, заснаваныя на горадабудаўнічых нормах і горадабудаўнічай практыцы, паказваюць, што ў бліжэйшыя дзесяцігоддзе сетка загарадных устаноў адпачынку ўсіх тыпаў павінна будзе атрымаць значнае развіццё. Прычым будуць выкарыстаны прыродныя рэсурсы не толькі Мінска, а і ўсёй Мінскай вобласці.

Праектна-даследчыя работы паказалі, што ў блізкіх да горада ваколіцах, можна стварыць яшчэ 9—10 штучных вадасховішчаў плошчай 100—200 гектараў. Адна частка з іх можа быць створана ў традыцыйных месцах адпачынку (на рацэ Волма) у акружэнні лясоў, а другая частка—у новых раёнах, якія маюць спрыяльныя ўмовы для арганізацыі зон адпачынку.

Асноўным звяном гэтай сістэмы стане зона масавага адпачынку ля Заслаўскага і будучага Драздоўскага вадасховішчаў. Праект перспектыўнага развіцця гэтай зоны адпачынку прадугледжвае істотныя змены ў планіровачнай структуры раёна, у характары выкарыстання яе тэрыторыі.

У гэтым раёне праектам прадугледжана будаўніцтва раду спартыўных збудаванняў — канала, яхтклуба, спартыўнага комплексу са стадыёнам і рознымі спартыўнымі пляцоўкамі.

Гэтая зона адпачынку непасрэдна сальецца з Цэнтральным паркам культуры і адпачынку і ўтворыць у перспектыве велізарную па памерах зону кароткачасовага адпачынку, у якой змогуць адпачываць адначасова, прыкладна, 180—200 тысяч чалавек.

НЕКАЛЬКІ СЛОЎ АБ ТРАНСПАРТНАЙ ПРАБЛЕМЕ

ЗАРАЗ Мінск абслугоўваюць тры віды масавага пасажырскага транспарту: трамвай, тралейбус, аўтобус.

Існуючая радыяльная сістэма маршрутаў прывяла да таго, што на асноўных магістралях горада (Ленінскім праспекце, вул. Казлова і праспекце Партызанскім) дасягнута амаль мяжа шчыльнасці наземных відаў пасажырскага транспарту ў гадзіны «пік».

Генеральным планам развіцця Мінска і схемай комплекснага развіцця транспарту прадугледжаны цэлы рад мерапрыемстваў, накіраваных на стварэнне нармальных умоў для пасажырскіх перавозак.

Да 1975 года прадугледжваецца пабудаваць новыя лініі тралейбуса, пашырыць аўтобусную сетку.

Інтэнсіўнае развіццё Мінска, намечанае на перспектыву, пашырэнне прамысловага і бурны рост жыллёвага будаўніцтва ў перыферыйных раёнах, а таксама значнае павелічэнне колькасці насельніцтва і яго рухомасці, патрабуюць стварэння паўнацэннай сістэмы масавага пасажырскага транспарту, у якой асноўную ролю павінен адыграць метрапалітэн.

Пытанне збудавання метрапалітэна ў Мінску далёка не простае. Яно не толькі патрабуе вялікіх капіталаўкладанняў, але і працяглага праектавання.

Зараз «Мінскпраект» прыступіў да складання тэхніка-эканамічнага абгрунтавання збудавання метро. Тут патрэбна напружаная работа не толькі праектантаў «Мінскпраекта», а і раду іншых інстытутаў. Нават пры самых спрыяльных умовах будаўніцтва метро пачнецца не хутка. (Між іншым, ужо пры бягучым будаўніцтве спатрэбіцца зарэзерваваць участкі для будучых станцый метрапалітэна, каб пазбегнуць сур'ёзных горадабудаўнічых памылак).

У пастанове ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР «Аб далейшай забудове Мінска», прынятай у мінулым годзе, пытанням рэканструкцыі і будаўніцтва гарадскіх магістраляў і транспарту ўдзелена вялікая ўвага. Павінны быць узведзены дублёры Ленінскага праспекта, завершана будаўніцтва першага гарадскога кальца і ў асноўным другога кальца і г. д. Трэба пабудаваць 55 кіламетраў вулічнай сеткі, 7 пуцеправодаў, 5 мастоў, 10 пешаходных пераходаў, 50 кіламетраў тралейбусных ліній.

Трэба аднак, прызнаць, што ажыццяўленне гэтых мерапрыемстваў пакуль што ідзе нездавальняюча. Дзяржплану рэспублікі неабходна вырашыць пытанне аб значным павелічэнні асігнаванняў на гэтыя работы. Важна таксама развіць вытворчую базу гарадскога трэста «Міндарбуд», стварыць уласную базу для збудавання вялікай колькасці мастоў, пуцеправодаў і падземных пераходаў.

■

ПРАБЛЕМЫ горадабудаўніцтва і архітэктуры горада Мінска, пра якія гаворыцца ў гэтым артыкуле, не вычэрпваюць, зразумела, усіх пытанняў, узнятых на навукова-тэхнічнай канферэнцыі. Аднак нават у такім выкладанні не цяжка ўбачыць якія важныя і сур'ёзныя гэтыя праблемы для сучаснага і будучага беларускай сталіцы. Рашэнне іх патрабуе напружанай творчай працы нашых дойлідаў, будаўнікоў.

Такім уяўляюць сабе архітэктары «Мінскпраекта» будучы цэнтр сталіцы...

Я. ЗАСЛАЎСКІ,
кандыдат архітэктуры, намеснік галоўнага архітэктара г. Мінска.

Дзяржаўныя прэміі БССР

АБМЯРКОЎВАЕМ ВЫЛУЧАНЫЯ ТВОРЫ

РОЗНЫЯ ФІЛЬМЫ — АДНА БІЯГРАФІЯ

НЯМАЛА стужак, кінематаграфічных і тэлевізійных, створана пра нашу рэспубліку. Шляхі-дарогі яе жыцця, можна сказаць, вымераны ўздоўж і ўпоперак. З апошніх фільмаў найбольшую ўвагу грамадскасці прыцягнулі да сябе «Штрыхі да партрэта» (вытворчасць аб'яднання «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм») і «Біяграфія маёй рэспублікі» (аб'яднанне «Тэлефільм» Беларускага тэлебачання). І «Штрыхі», і «Біяграфія...» прысвечаны 50-годдзю Савецкай Беларусі і Кампартыі рэспублікі. Як найбольш значныя творы экраннай публіцыстыкі яны вылучаны на Дзяржаўную прэмію БССР за 1969 год.

Рознымі калектывамі створаны гэтыя фільмы. Вытокі ж іх былі ўвогуле адны — зафіксіраваныя ў кінадакументах факты і падзеі, што вызначылі найбольш важнае і адметнае ў жыцці рэспублікі за паўстагоддзя. Мэты таксама падобныя — абапіраючыся на дакументы часу, раскрыць лёс народа, яго ратныя і працоўныя подзвігі. «Пераклікаюцца» творы і храналагічна: кінастужка і тэлевізійны летапіс прасочваюць шлях Беларусі ад пярэдадня Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі да сённяшніх дзён. І ў гэтым сэнсе стужкі можна супаставіць. Але яны не варыянты адной тэмы, а самастойныя творы, аўтары якіх па-свойму рашаюць важныя грамадскія задачы.

Пра фільм «Штрыхі да партрэта» мне ўжо даводзілася пісаць і няма патрэбы паўтарацца. Варта падкрэсліць толькі тое, што найбольшай пераканаўчасці аўтары яго (сцэнарысты К. Славін, М. Бярозка, рэжысёры І. Пікман, У. Цяслюк, Р. Ясінскі, аператары М. Бераў, Ю. Іванцоў, І. Пікман, У. Цяслюк) дасягнулі там, дзе яны падышлі да гістарычных дакументаў не як ілюстратары, а як публіцысты-мастакі. Большасць эпізодаў фільма пабудавана на супастаўленнях і сутыкненнях, за якімі паўстаюць і драматызм гістарычных падзей, і поўныя гістарычнага сэнсу публіцыстычныя вобразы. Выразнасць фільма «Штрыхі да партрэта» яшчэ і ў тым, што ў ім глядач знаёміцца з некалькімі канкрэтнымі біяграфіямі (успомніце лёс Пахома Гарамыкіна, які змяніў сваё прозвішча на Радасціна, ці былых дзесяцікласнікаў, што сталі вядомымі вучонымі, або сімвалічны вобраз, які ўзнікае ад супастаўлення трывожных званоў Хатыні са званочкам у дзіцячых руках). Праўда, аўтары іншы раз не пазбягаюць ілюстрацыйнасці. Гэта крыху аслабіла эмацыянальную сілу асобных частак фільма. І ўсё ж перад намі яркі партрэт рэспублікі. Ва ўсякім разе такі, якога дагэтуль у кінадакументалістыцы Беларусі не было.

Адной з цяжкасцей, якую давялося пераадольваць кінапубліцыстам, была неабходнасць змясціць у адну серыю мноства знойдзеных у архівах і падабраных для фільма кінакадраў і дакументаў. Ад многага яны вымушаны былі адмовіцца, паводле слоў аўтараў, з болем. Але ахвяры абярнуліся здабыткам: менавіта сканцэнтраванасць матэрыялу спрыяе лаканізму і дынамізму кінаапавядання. Абмежаванасць метражу вымагала шукаць у фактах іх глыбокага сэнсу.

У стваральнікаў тэлевізійнай біяграфіі рэспублікі было больш шырокае поле дзейнасці. Перад імі адкрывалася перспектыва шматсерыйнай стужкі. Дзякуючы гэтаму тэлевізійнікі маглі больш поўна і дэталёва паказаць паўвекавы шлях рэспублікі і адначасова ў іх было больш «шанцаў» збіцца на ілюстрацыйны паказ. Яны скарысталі першую магчымасць і не пазбеглі другой спакусы.

У шасці выпусках — фільмах «Біяграфіі маёй рэспублікі» адлюстраваны ўсе асноўныя этапы шляху, пройдзенага беларускім народам больш за 50 гадоў савецкай гісторыі. Узноўлены многія падзеі і за межамі рэспублікі. Ужо самі назвы фільмаў, што складаюць «Біяграфію...» сведчаць аб шырокай, бадай, усеабдымнай задуме: «Пачатак шляху» (аўтар сцэнарыя і рэжысёр І. Рудамётаў), «На рыштаваннях» (сцэнарысты Р. Александровіч, В. Карпілаў, рэжысёр В. Карпілаў), «Гартаванне» — тых жа аўтараў, «Агонь», (сцэнарый А. Вялюгіна, рэжысёр І. Вейняровіч), «За подзвігам — подзвіг» (аўтары В. Данілевіч і У. Станкевіч), «Дарога ў заўтра» (аўтары Б. Бур'ян, А. Ястрабаў, А. Вялюгін). Цяжка ўявіць сабе, колькі часу і творчых намаганняў патрабавала здзяйсненне такой задумы. Ужо адно гэта варта глыбокай удзячнасці аўтарскаму калектыву і тым, хто ім дапамагаў (у прыватнасці рэдактарам Р. Глухоўскаму, М. Клебановічу і І. Рудамётаву). Намаганні далі добры вынік. З'яднанне ў адну «Біяграфію...» шэсць выпускаў тэлефільма з'яўляецца наглядным і пераканаўчым сведчаннем вялікіх выпрабаванняў і перамог народа на шляху да таго шчаслівага і паўнакроўнага жыцця, якім ён жыве сёння.

Сённяшні дзень рэспублікі аўтары «Біяграфіі...» паказваюць у перапляценні мінулага, сучаснага і будучага. Дзякуючы гэтаму, ускладняецца драматургія фільма «Дарога ў заўтра» — завяршаючай серыі тэлелетапісу. Стваральнікі гэтай серыі ў асобных частках дамагаліся поліфанічнасці і вобразнасці апавядання. Яны імкнуліся так сутыкнуць фота- і кінакадры, каб за экраннымі падзеямі адчуваўся час у «розных вымярэннях». І там, дзе аўтары дамагліся такой сэнсавай аб'ёмнасці, узнікаў эмацыянальны зарад — абагульняючы вобраз. Сюжэт фільма «Дарога ў заўтра» абрамляюць кадры аб двух вялікіх вяхах на шляху Беларусі — святкаванні саракавой і пяцідзесятай гадавін яе існавання. А ў гэтых рамках — мноства незабыўных падзей. «Нагадаўшы каляндар» аднаго толькі года — 1960-га — аўтары паказалі і шматграннасць жыцця народа, і плён яго стваральнай працы. Тут новыя поспехі трактарабудаўнікоў, новыя мікрараёны гарадоў, штурм нетраў зямлі, завяршэнне пракладкі газаправода, ракеты на падводных крылах і многае іншае. Адно прамільгнула як знак часу, другое запомнілася, як вобраз яго.

Розны па змесце жыццёвы матэрыял патрабаваў ад тэлепубліцыстаў рознага падыходу. Але ўсюды яны павінны былі пазбягаць найбольш звыклых і простых шляхоў. На жаль, не пазбеглі. У многіх эпізодах «Біяграфіі...» не адчуваецца свайго аўтарскага «павароту» і «высвятлення» адлюстраваных раней падзей і фактаў. Гэта, відаць, і меў на ўвазе аўтар артыкула «Усё ж варта падумаць...» (Гл. газету «Літаратура і мастацтва» ад 30 верасня г. г.), папракаючы стваральнікаў тэлесерыі ў «цытатніцтве з твораў беларускага дакументальнага кіно». Я асабіста прычыну недахопаў тэлелетапісу бачу не ў тым, што стужкі яго пабудаваны на кінадакументах, большасць з якіх была ўжо скарыстана ў іншых фільмах. «Знаёмасць» многіх месц тэлевыпускаў абумоўлена падабенствам творчых прыёмаў. І там і тут факт «прадстаўляецца», а не асэнсоўваецца публіцыстычна. Там, дзе ў фільмы ўключаны адшуканыя тэлежурналістамі рэдкія кінакадры, «прадстаўленне» не адчуваецца, бо ўвага гледача пераключана на іншае — на новую інфармацыю.

Такое пераключэнне часцей за ўсё адбываецца ў першым і другім фільмах «Біяграфіі...» У іх нямала такіх дакументаў, якія раней былі невядомы кінадакументалістам, або па той ці іншай прычыне не скарыстоўваліся імі. І ў гэтым сэнсе стужкі «Пачатак шляху» і «На рыштаваннях» маюць перавагу над некаторымі іншымі выпускамі «Біяграфіі...» Менавіта з пазнавальнага боку яны мне здаліся змястоўнымі і цікавымі. А з мастацкага боку — больш цікавыя «Агонь» і «Дарога ў заўтра».

Калі разглядаць «Штрыхі да партрэта» і «Біяграфію маёй рэспублікі» не толькі як шырокае адлюстраванне важнейшых этапаў жыцця народа, але і як мастацкую з'яву, то яны не раўнацэнныя. Першы фільм больш дасканалы і завершаны і мае больш падстаў прэтэндаваць на высокую ўзнагароду. Сіла ўздзеяння другога твора аслаблена драматургічнай вяласцю, аднастайнасцю, а нярэдка і неарыгінальнасцю аўтарска-рэжысёрскіх рашэнняў. Як ні дзіўна, а тэлефільмам нестае... тэлевізійнасці, той самай спецыфічнасці мантажу і каментарыя, якія зрабілі б тэлестужкі непадобнымі на ўжо вядомыя.

Так, дзяржаўная прэмія — высокая адзнака. І крытэрыі яе прысуджэння павінны быць высокімі. Таму, відаць, маюць рацыю тыя, хто лічыць, што ўся серыя «Біяграфіі маёй рэспублікі» не «цягне» на Дзяржаўную прэмію. На мой погляд, гаворка можа ісці толькі аб асобных выпусках серыі, зробленых найбольш дасканала. Адзін з іх — «Агонь» ўжо адзначаны на Трэцім усесаюзным фестывалі тэлефільмаў.

Е. БОНДАРАВА,
кандыдат філасофскіх навук.

ЖЫВЫ І БЛІЗКІ СВЕТ

Пра Рыгора Барадуліна напісана і сказана ўжо нямала. І ў тым, што пісалася і гаварылася пра яго, амаль заўсёды адгукалася тое, што думаў і адчуваў, чым жыў я сам, калі чытаў ягоныя кнігі. Але заўсёды было і ўражанне, быццам крытыкі чэрпаюць з яго патроху, па глытку, бо вось жа, толькі вазьмі яго кнігу—і цябе адразу абвее прасторным і шчодрым жыццём роднай зямлі, і ўсё вакол цябе загудзе, загамоніць, зашчабеча, заспявае. Акунешся ў жывы і блізкі свет, дзе сініцы і ластаўкі, дзе росна і сонечна, дзе «песні дрэмлюць пад цёплым крылом», дзе вольна дыхаецца. У барадулінскім свеце ты зноў і зноў адчуваеш, якая харошая і добрая тая зямля, на якой ты нарадзіўся і ўзрос, якія дарагія табе гаманлівыя лясы і «плыткія плыні», «некранутыя касою травы», як многа зместу душэўнага схавана ў слове «Беларусь», як поўніцца душа святою любоўю да маці сваёй (і любоўю, і пяшчотай, і вінoю да ўсіх нашых гераічных і шматпакутных мацярок), да матчынай песні і мілагучнай мовы.

У душы становіцца прасторна і вольна. Гэта ж у цябе самога, як і ў паэта, «на кожнай далоні па жаўранку», гэта ж ты сам адкрываеш свет «начных азярын» («Начныя азярыны» — раздзел кнігі «Неруш»), гэта ж ты такі багаты на словы і пачуцці.

Часам гавораць аб самацэннай слоўнай гульні ў некаторых вершах Р. Барадуліна, аб залішнім стракаценні тропаў... Бывае і такое. Але гэта—ад шчодрасці таленту, які адразу, вольна, лёгка адгукаецца на ўсю тую жыццёвую рэальнасць, што не можа быць для душы абстракцыяй, бо населена жывымі істотамі, гэта—ад жывога ўспрыняцця кожнага слова як часцінкі жыцця, знітаванай гукам і сэнсам з усім астатнім існым светам.

Я ніколі не пагаджуся з папрокамі, быццам Р. Барадулін бывае ў вершах бяздумным. Калі жыве душа, калі поўніцца пачуццямі сэрца — прыходзіць змест. Хто зможа давесці, што ў паэтычным свеце Р. Барадуліна няма выразнай канцэпцыі жыцця як свету, у якім трэба жыць без мітусні, заздрасці, дробязных клопатаў, жыцця як вышэйшай сутнасці існавання? А прыгадаем яго вершы, дзе думка паэта выходзіць на шырокі прастор гісторыі, дзе Беларусь бачыцца яму не ў нацыянальнай выключнасці, а на абсягах Еўразіі («Еўразія» — таксама назва раздзела «Неруша»), на абсягах агульначалавечага.

Гэта вядома: у паэзіі і не можа быць эстэтычна змястоўнай думкі, калі няма пачуцця. А Р. Барадулін — у стыхіі пачуццяў. Але не бязладныя пачуцці валодаюць паэтам, не! Ён змог многа сказаць нам пра паводзіны нашых бацькоў і мацярок у гады Вялікай Айчыннай вайны, пра наша (гавару—наша, а думаю: маё) абкрадзенае вайной і сіроцтвам дзяцінства, ён запальвае нас сваёй нянавісцю да маны, няшчырасці, абыякавасці, ён вучыць нас любіць і разумець нашу складаную і супярэчлівую сучаснасць. Яго ідэалы — камуністычнае братэрства, высокая ідэйнасць, чырвоны сцяг у душы. Ён нячаста гаворыць пра гэта прама, быццам баючыся быць рытарычным, але затое як ён гаворыць пра самае святое:

Мы—скрываўленыя камяні,
Мы хацелі для вас цішыні,
Цішыні...
(«Камяні Брэсцкай крэпасці»).

Дзятлінка снежнарутая,
Як сляза па Радзіме,
чыстая
(«Дзятлінка»).

Чалом табе, Енісею
Чалом,
што ты Ільіча адведаць
спяшаўся...
(«Чалом табе, Енісею»).

Ну, а недахопы? Яны, пэўна, ёсць. Але яны не могуць замуціць маю любоў да гэтага таленавітага паэта.

І яшчэ: слова паэта працягвае набіраць вышыню. Р. Барадулін працуе шмат і плённа. І калі б поруч з «Нерушам» паставіць яго паэму «Блакада», кнігу «Адам і Ева», апошнія вершы, тады б плён працы паэта быў відавочны яшчэ больш.

А. ПСІКАЎ,
студэнт-завочнік БДУ імя У. І. Леніна.

СЛОВА СВЕЖАЕ, ХВАЛЮЮЧАЕ

Пра мужнасць і гераізм беларускага народа ў час Вялікай Айчыннай вайны напісана нямала кніг. Раман Алеся Асіпенкі «Вогненны азімут» — таксама пра вайну, але пісьменнік не паўтарае напісанае іншымі. Яго слова — свежае і хвалюючае.

Навізна мастацкага твора — гэта перш за ўсё навізна выведзеных у ім чалавечых характараў. А такіх характараў у «Вогненным азімуце» не адзін, і менавіта яны вызначаюць нашу цікавасць да рамана.

Мне здаецца, што А. Асіпенку ўдалося галоўнае — намаляваць непаўторныя характары людзей, з'яднаных агульнай мэтай, агульнай справай і, разам з тым, вельмі розных па сваіх індывідуальных рысах і душэўных якасцях.

Сярод герояў твора асабліва вылучаюцца Галай і Тышкевіч. Адказныя савецкія работнікі ў мірны час, яны становяцца сапраўднымі салдатамі, арганізатарамі мас на гераічнае змаганне з фашысцкім нашэсцем.

Аўтар рамана не абыходзіць і тых цяжкасцей, з якімі сустракаліся яго героі, паказвае, як, пераадольваючы гэтыя цяжкасці і ўсё больш і больш набываючы ўмельства і вопыт, загартоўваюцца людзі, падобныя Тышкевічу і Галаю. І хоць перад намі пачатковы перыяд вайны, першыя месяцы фашысцкай акупацыі, калі партызаны яшчэ не ведалі рэйкавай вайны і яшчэ не былі звязаны з Вялікай зямлёй, мы добра адчуваем гістарычную перспектыву падзей, бачым кірунак, які прывядзе герояў рамана з усім савецкім народам да перамогі над ворагам.

Запомніліся таксама вобразы Веры Прусавай, Герасімені, Ланкевіча, Ланге, Сапуна, Баталава і іншых змагароў супраць фашысцкіх акупантаў.

А. Асіпенка напісаў добры патрыятычны твор пра герояў-падпольшчыкаў і партызан.

Л. ФРЫД,
загадчык бібліятэкі № 11 горада Мінска.

ДОБРЫЯ, ШЧЫРЫЯ ЛЮДЗІ

Летась, калі ў Гомель прыязджаў на гастролі акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, мне давялося сустрэцца з народным артыстам рэспублікі Мікалаем Яроменкам. Мы разгаварыліся пра карціну «Іван Макаравіч», якая толькі што з'явілася на экранах рэспублікі і ў якой ён здымаўся.

— Роля невялікая, аднак у ёй, як і ва ўсім фільме, многа дабраты і чалавечнасці, — расказвае Мікалай Мікалаевіч. — Усе мае калегі, больш сталыя і юныя, працавалі з вялікім захапленнем.

Захацелася адразу паглядзець фільм. Сустрэча з яго героямі не расчаравала мяне. Я бачыў, як мае суседзі ў час сеанса непрыкметна выціралі хусцінкай слёзы. Карціна хвалюе...

Фільм «Іван Макаравіч» расказвае пра жыццё і працу савецкіх людзей у цяжкія гады ваенных нягод. Перад гледачом разгортваецца няхітрая гісторыя аб тым, як у першыя дні вайны беларускі хлопчык Ваня трапляе ў глыбокі тыл нашай краіны. Пра сустрэчы яго з людзьмі, пра гора, якое давялося перажыць, пра тое, як ён рос і сталеў, як стаў Іванам Макаравічам — карміцелем сям'і і выхавацелем расказана ў фільме пераканаўча і кранальна.

І хоць на экране амаль увесь час паказваецца суровы ўральскі пейзаж, усё ж адчуваеш, што далёка знаходзіцца шматпакутная беларуская зямля. Разам з юным героем фільма сумуеш па гэтай зямлі, па горадзе, у якім ён быў такім шчаслівым.

У карціне раскрыты характары людзей, якіх я запомніў і палюбіў. Вось стрыманы, хаця знешне суровы дзядзька Кузя ў цудоўным выкананні артыста А. Трусава. Колькі шчырасці і чалавечнасці ў гэтага пажылога чалавека! Мне спадабалася і бабуля (артыстка А. Максімава). І, нарэшце, галоўны герой карціны. Віця Махонін з уласцівай дзецям шчырасцю і непасрэднасцю стварыў вельмі праўдзівы і натуральны вобраз хлопчыка.

Наогул у фільме заняты зладжаны акцёрскі ансамбль, нават невялікія ролі добра запомніліся. Гэта і Ваніны сябры — Зіна, Лялька, Колька, і маці юнага героя (артыстка Т. Логінава).

Рэжысёр-пастаноўшчык фільма І. Дабралюбаў, аўтар сцэнарыя В. Саўчанка, аператар Д. Зайцаў, мастак У. Дзяменцьеў — стваральнікі фільма «Іван Макаравіч» вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР. Думаецца, што яны заслугоўваюць такой узнагароды.

Міхась ДАНІЛЕНКА.
Гомель.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА ТВОРЫ, ВЫЛУЧАНЫЯ НА ДЗЯРЖАЎНЫЯ ПРЭМІІ

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА. Вытворчасць кінастудыі «Беларусьфільм». Аўтары сцэнарыя К. Славін, М. Бярозка (Фрайман), рэжысёры У. Цяслюк, І. Пікман, Р. Ясінскі, аператары Ю. Іванцоў, М. Бераў.

Новікаў І. «Штрыхі да партрэта». «Правда», 12 снежня 1968 г.

Грыгор'еў Р. «Прыгажосць звычайнага». «Правда», 29 снежня 1968 г.

Якаўлеў Ю. «Народ Радасціных». «Известия», 20 снежня 1968 г.

Стральцоў Б. «І ўсё ж — партрэт». «Звязда», 25 снежня 1968 г.

Смаль У. «Пільным вокам дакументаліста». «Звязда», 16 красавіка 1969 г.

Ратнікаў Г. «Летапіс — 68». «Советская Белоруссия», 3 чэрвеня 1969 г.

Ермалюк Н. «Сімпатыі многіх». «Советская Белоруссия», 1 кастрычніка 1969 г.

Красінскі А. «Паэзія і проза дакументаліста». «Советская культура», 20 мая 1969 г.

Броўка П. «Колькі ўспамінаў». «Искусство кино», № 9, 1969 г.

Паўлаў У. «Зямля Радасціных». «Советское кино», 5 красавіка 1969 г.

Бур'ян Б. «Па законах паэзіі». «Літаратура і мастацтва», 11 лютага 1969 г.

Бондарава Е. «Рэспубліка, якой яе убачылі кінапубліцысты». «Вячэрні Мінск», 11 верасня 1969 г.

У КАЛЕКЦЫЮ КНІГАЛЮБА

Гэтыя дзве кніжачкі вершаў Янкі Купалы і Якуба Коласа, памерам менш за звычайны запалкавы карабок два гады назад падрыхтавалі і пачалі выпускаць на грамадскіх пачатках супрацоўнікі выдавецтва «Беларусь» і Мінскага паліграфічнага камбіната імя Я. Коласа. Цяпер кніжачкі сталі бібліяграфічнай рэдкасцю.

Выданне такіх мініяцюр — складаная справа. Спачатку трэба набраць тэкст, потым сфатаграфаваць яго і паменшыць да патрэбнага памеру і толькі пасля гэтага друкаваць. Вокладка і пераплётныя работы, з-за малых памераў, робяцца ўручную. Вось чаму поўнасцю тыраж яшчэ не выйшаў з друку. Апошнія экземпляры яго на камбінаце друкуюцца зараз.

Кожны зборнік уключае ў сябе вершы народных песняроў Беларусі ў перакладзе на рускую мову вядомых паэтаў М. Ісакоўскага, А. Твардоўскага, А. Пракоф'ева, М. Галоднага, В. Гусева і іншых.

Абедзве кнігі аддрукаваны вельмі дробным, але прыгожым шрыфтам. Яны адкрываюцца партрэтамі народных песняроў і ўступнымі артыкуламі П. Броўкі і М. Лужаніна, маюць графічныя малюнкі мастакоў М. Гуціева і У. Шаранговіча.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

СЯБРА НАШАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Костасу КОРСАКАСУ — 60 ГАДОЎ

З кожным годам шырыцца кола прыхільнікаў беларускай літаратуры за межамі Беларусі. Адным з такіх даўніх і сталых нашых сяброў з'яўляецца вядомы літоўскі паэт, літаратуразнаўца, перакладчык і грамадскі дзеяч акадэмік АН Літоўскай ССР Костас Корсакас. У літоўскім друку даволі часта з'яўляюцца яго рэцэнзіі на новыя кнігі, выдадзеныя ў Мінску, артыкулы пра класікаў беларускай літаратуры. Літоўскі пісьменнік неаднаразова сустракаўся з Янкам Купалам і Якубам Коласам і расказаў пра гэтыя сустрэчы ў працах «Янка Купала і літоўская літаратура», «Якуб Колас і Літва». Узаемадзеянню беларускай і літоўскай літаратур прысвечаны многія старонкі ў кнізе К. Корсакаса «Дружба літаратур» (Вільнюс, 1962). Аўтар супастаўляе «Брацкую паэму» Э. Межэлайціса і раман «Калі зліваюцца рэкі» П. Броўкі, разглядае беларускія творы, у якіх падзеі адбываюцца ў старадаўнім Вільнюсе. Артыкулы К. Корсакаса і пераклады яго вершаў змяшчаліся таксама ў беларускім друку (напрыклад, «Літоўская літаратура ў Айчыннай вайне», «Полымя», 1946, № 7).

Усе гэтыя факты прыемна прыгадаць у сувязі з тым, што 5 кастрычніка К. Корсакасу споўнілася 60 гадоў. Сябра нашай літаратуры нарадзіўся ў мястэчку Пашвіціс у сям'і селяніна. Дзяцінства прайшло ў Рызе, куды сям'я накіравалася ў пошуках заробкаў. Друкавацца ў прагрэсіўных выданнях пачаў з 1924 года, яшчэ будучы вучнем Іянішскай прагімназіі. Тады ж прыйшла цікавасць да сацыялістычных ідэй, марксісцкай літаратуры, твораў савецкіх пісьменнікаў. Ва ўмовах буржуазнай Літвы ўсё гэта непазбежна прывяло юнака на лаву падсудных, у турму ў 1928 годзе.

У 30-х гадах К. Корсакас вывучае ў Каўнаскім універсітэце літоўскую, рускую і англійскую літаратуры, піша вершы пра цяжкі лёс свайго народа, артыкулы і рэцэнзіі, накіраваныя супраць рэакцыйных і дэкадэнцкіх з'яў у айчыннай літаратуры, у падтрымку яе здаровых сіл, рэдагуе дэмакратычны часопіс «Культура». У каўнаскіх выдавецтвах выходзяць кнігі «Артыкулы пра літаратуру» (1932), «Крытыка» (1936), «Пісьменнікі і кнігі» (1940).

Калі настаў памятны 1940 год, год вызвалення, К. Корсакас увайшоў у склад дэлегацыі на сесію Вярхоўнага Савета СССР, якая прагаласавала за ўключэнне Літвы ў склад Краіны Саветаў. Па дарозе дэлегацыю горача віталі ў Мінску беларускія дзяржаўныя дзеячы і пісьменнікі. У 1941 годзе Корсакас быў сярод тых, хто гасцінна вітаў у Каўнасе Янку Купалу і другіх беларускіх гасцей, разам з імі ездзіў у Рыгу, на з'езд латышскіх пісьменнікаў. Завязаліся плённыя кантакты. Ды іх перапыніла вайна. У цяжкі для Літвы час з новай сілай загучала паэтычнае слова Корсакаса, у многім сугучнае з ваеннымі вершамі беларускіх аўтараў. У агульнай барацьбе з ворагам удзельнічалі вершаваны зборнік паэта «Баявы закон» (1943) і кніга «Літва ў агні».

З 1946 года К. Корсакас — нязменны дырэктар Інстытута мовы і літаратуры АН Літоўскай ССР. Адзін за другім выходзяць зборнікі яго вершаў і артыкулаў, манаграфіі пра Ю. Янoніса і А. Венуоліса. Пад кіраўніцтвам К. Корсакаса падрыхтавана чатырохтомная «Гісторыя літоўскай літаратуры», якая ў ліпені гэтага года ўдастоена Дзяржаўнай прэміі рэспублікі.

А. МАЛЬДЗІС.

СТАВЯЦЬ П'ЕСЫ ГАЛУБКА І ЧАРОТА

Артыст Целяханскага народнага тэатра, кіраўнік драматычнага гуртка Вулька-Целяханскага сельскага клуба Яфім Рыгоравіч Мялік апошнія два месяцы працаваў над п'есай Уладзіслава Галубка «Суд». Гэта аднаактовая п'еса расказвае пра бяспраўнае становішча беларускага сялянства пры царызме.

Добра справіліся са сваімі ролямі калгасны ветфельчар Мікалай Паўлавіч Струнеўскі, прыбіральшчыца клуба Дора Іванаўна Мялік, трактарыст Міхаіл Паўловіч, лабарант мясцовай школы Мікалай Купрыянчык, загадчык клуба Павел Юркевіч.

З новай работай пазнаёміліся хлебаробы калгаса імя Куйбышава, суседніх гаспадарак — «Радзіма» «Рассвет», «Расія», імя Калініна.

Зараз драмгуртоўцы прыступілі да рэпетыцыі п'есы Міхася Чарота «Мікітаў лапаць».

А. ЛАУРАНЮК,
літсупрацоўнік райгазеты.

Яраслаў Пархута

Кароткія апавяданні

БАЦЬКАВА ПЕСНЯ

Як добра ў матчынай хаце!

І на гэты раз мяне разбудзіла песня. Бацькава песня... Ляжаў, як некалі, баючыся расплюшчыць вочы, і слухаў:

— Дзінь-дзень! Дзінь-дзень!..

Уяўлялася: бацька губатымі абцугамі толькі што выняў з горна сонечны кавалак разамлелага жалеза, ударае па ім молатам, і з тае зыркай жалезіны сыплюцца на гліняны дол мільёны зор...

І вось ужо ля ног бацькі, сыходзячы гаркаватай парай, ляжыць падкова.

Ёю падкуюць Гнядую ці Дэраша. А потым тую падкову вясною нехта знойдзе на дарозе. І прыб'е да свайго парога. На шчасце.

А бацька зноў будзе заняты сваёй звычайнай справай. Будзе кожнай раніцай даставаць абцугамі з горна кавалкі сонца І зноў будзе ліцца над нашым сялом знаёмая музыка: дзінь-дзень, дзінь-дзень...

РАДАСЦЬ

Хлапчуком любіў я вечарамі сядзець ля акна і назіраць, як там, за сіняй шыбінай, скуголіць, просіцца ў хату завіруха. Але строгі матчын наказ. Да таго ж у мяне і сіл не так багата, каб адчыніць тое акно...

Тады завіруха сама пачынала пралазіць у шчыліну паміж рамай і шклом. Спачатку прасуне белыя, азяблыя ад марозу пальцы. Яны хуценька прабягуць па шкле: нібы шукаючы, за што лепш учапіцца, а потым... А потым пачне яна гуляць па шыбіне. Ад радасці. І намалюе мне столькі дзівосных кветак! І казачныя харомы вырастуць перада мною. І над самым прыгожым — абавязкова загарыцца зялёная зорка.

Прыйдзе маці з работы, затопіць грубку — і пачнуць паволі знікаць цуды на шыбіне. Уцячэ праз шчыліну белая казка, зноў стане сіняй шыбіна. І ноч сыпане ў акно жменю калючага снегу...

МАЛАДУХА-ЗІМА

Кажуць, калі клён спачатку скідае верхнія лісты, — зіма не за гарамі. Яна недзе тут, блізка. Толькі выйдзеш на гасцінец і сустрэнеш яе, ружавашчокую — у белым кажушку — маладуху.

Але на гэты раз клён падвёў мяне. Пасля першага прымаразку ён скінуў на зямлю сваю пазалочаную лістоту толькі са сподніх галінак. Верхняя засталася пацяху звінець на ветры. Падумалася: да зімы далёка.

Ды яна з'явілася нечакана. Раніцой убачыў праз акно, як услала яна белым дываном дарогу і крочыла па ім, бадзёрая, у вёску. Я не меў ужо часу выбегчы на падворак і першым сустрэць яе — маладуху-зіму. На дварэ ўгледзеў сына — ад яе гарачых пацалункаў чырванню ўспыхвалі яго шчокі.

Мне стала — не, не крыўдна, а самотна.

І клён стаяў пад акном пануры, прысаромлены, разгублены. Нібы адчуваў сваю віну перада мною.

ДЗЕД-ПРАДЗЕД

Помню, сабралася ўся наша сям'я за калядным сталом. Старэйшыя выпілі па кілішку. А нам, дзятве, дазволена было толькі націскаць на куццю, запраўленую чорнымі рабацінкамі маку.

Наш дзед, ап'янелы ад таго кілішка, раптам расчуліўся:

— От, дзеткі, каб я быў царом...

Ад нечаканасці мы паразяўлялі раты. А дзед гаварыў:

— Каб я быў царом, начасіў бы па вокны саломы... На саломе спаў бы, сала з салам еў бы і саломай накрываўся б...

Мы рагаталі, уяўляючы нашага дзеда ў такой выгодзе.

...З таго часу прайшло шмат гадоў. Каляд мы цяпер не спраўляем, але сустракаць Новы год збіраецца ўся наша сям'я. Пачэснае месца — прадзеду. Ён доўга кіруе немудронай застольнай гаспадаркай, а потым першы падымае чарку:

— То давайце ўжо вып'ем, дзеткі...

І калі ў яго ад асалоды пачынаюць пабліскваць вочы і чырвонае зарыва шугане на лысіну, я пытаюся:

— Дзеду, раскажы пра цара...

Ён спрабуе адмахнуцца:

— А можа я не хачу быць царом?

Яму цяжка стрымаць усмешку, і яна разліваецца, даверліва выплёскваецца з дзедавых вачэй:

— А можа мне і так добра.

І ўжо адкрыта, па-маладому, смяецца.

МЫ СЛУХАЛІ ЛЕС

Стомленыя, ішлі мы з касьбы дадому, напрасткі праз медзяны бор. Духмяніла кожная сасонка. І ў мяне кружылася галава.

— Адпачнем, — сказаў бацька і прысланіў да дрэва касу.

— Адпачнем — згадзіўся я і паставіў на зямлю гладыш з-пад кіслага малака.

Лёг на зялёную падушку-купіну і прагна піў настоенае жывіцай паветра. А ў вушах усё звінела і звінела:

— Касі, каса, пакуль раса. Касі, каса, пакуль раса...

— Ось, духата! Хоць бы вегрык...

Бацька выцірае шапкай спацелы твар і дадае:

— Прыдыбаў усё-такі...

Я падымаюся і, сапраўды, бачу яго. Ён бег з суседняга ельніку, як хлапчанё-падшыванец. Ля сасонкі спыніўся, пакружыўся. А потым неслухам узляцеў на вершаліну і зашамацеў, загуляў там.

— Бач, разгуляўся!

Мне здавалася ўжо, што гамоніць увесь бор. То плакаў ён жалейкай, то смяяўся скрыпкай, то ўздыхаў старым арганам.

— О, нават у бубен забіў, — сказаў бацька.

На другім краі бору зноў грымнула, і праз хвіліну залапаталі, заскакалі па сухой гліцы буйныя кроплі-гарошыны.

— Ось, хоць пыл прыб'е...

Бацька ляжыць побач са мною, рады нечаканай прахалодзе, і ўсё кідае свае карацелькі-сказы. Ужо даўно перасталі скакаць па гліцы гарошыны дажджу, хмарка спłыла, даўно здаволіўся сваёй работай вецер, саскочыў долу і зноў шугануў у ельнік, а я ўсё слухаў лясны гоман...

На ўсё жыццё запомніўся мне той спякотны чэрвеньскі дзень. І хоць за плячыма засталося багата адмераных дарог, іншы раз не стрываеш і збочыш на тую, што вядзе ў мае далёкае дзяцінства. Упадзеш, як некалі, на падушку-купіну і чакаеш, пакуль з ельніку не выбежыць падшыванец-вецер і не зайграе на баравой сурме.

СВЕТ СЮРПРЫЗАЎ І ПАРАДОКСАЎ

ПАЎВЕКАВЫ ЮБІЛЕЙ САВЕЦКАГА ЦЫРКА

ПА-ЦЫРКАВОМУ вынаходліва і ярка адзначаюць майстры арэны пяцідзесяцігоддзе савецкага цырка — мастацтва, якое горача любяць мільёны. Самая вялікая выставачная зала краіны — маскоўскі Манеж, які аддаў сваю прастору юбілейнай кампазіцыі, тоіць нечаканасць за кожным выгінам сваіх стэндаў-лабірынтаў. Паўвекавая гісторыя, спрэсаваная ў фатаграфіях, старых афішах і плакатах, дзеючых макетах атракцыёнаў, яднаецца з сённяшнім днём, калі пычнаецца святочнае прадстаўленне артыстаў самых розных жанраў.

Ці можна не любіць гэтае імгненне, калі бравурная маршавая музыка захліствае цішыню напружанага чакання і калі прывычныя ўяўленні аб звычайных рэчах непрыкметна пакідаюць нас разам з сённяшнімі і заўтрашнімі клопатамі, саступаючы месца яркаму і дзівоснаму свету, поўнаму нечаканасцей, сюрпрызаў і парадоксаў?!

Свету, у якім людзі з усіх сіл імкнуцца ў літаральным і пераносным сэнсе паставіць усё з ног на галаву; у якім ходзяць не па зямлі, а па нацягнутым, як нервы, дроце; у якім зайцы палююць на лісіц, а лісіцы пасуць курэй; у якім тыгры аблізваюць ланяў, а мядзведзі гуляюць у хакей.

Адкрытая ўсім, ідэальная ў сваёй прастаце і складанасці, цыркавая пляцоўка мае форму круга. Дыяметр арэны цырка — заўсёды трынаццаць метраў. Гэты эталон жыццёвай прасторы патрэбен вечным вандроўнікам, якія мяняюць гарады і краіны, на доўгія месяцы забываюць, што такое цяпло і ўтульнасць роднага дома. Гэта іх зачараванае кола, вір, які зацягвае адразу і цалкам.

Многія стагоддзі цыркавыя артысты былі пасынкамі мастацтва, цярпліва несучы свой лёс балаганных блазнаў, якія са скуры лезлі, каб пацешыць натоўп. За цыркам прызнавалі права відовішча — іншы раз вясёлага, іншы раз грубага, іншы раз жорсткага, але Апалон не асвяціў яго заступніцтвам адной са сваіх муз, і цырку даводзілася туляцца на задворках іншых мастацтваў.

А між тым цырк упарта даказваў, што яго лёс — гэта праслаўленне гармоніі чалавечага цела, бязмежных магчымасцей чалавека і чалавечага духу. Эстэтыка цырка — у тым, аб чым з захапленнем гаварыў малады Карл Маркс:

«Калі мы бачым баязліва скурчанага, прыніжана гнучага спіну інваліда, мы міжволі азіраемся, сумняваючыся ў сваім існаванні і баючыся, як бы не загубіцца. Але бачачы бясстрашнага акрабата ў стракатым адзенні, мы забываем пра сябе, адчуваем, што мы як бы ўзвышаемся над сабой, дасягаючы ўзроўню ўсеагульных сіл, і дыхаем вальней».

Але нягледзячы на такую падтрымку цырка заснавальнікам камунізма, цырку давялося не салодка на першых часах існавання Савецкай дзяржавы. Знайшліся людзі, якія ў гарачцы рэвалюцыйнай перабудовы старога свету заклікалі ліквідаваць цырк як прадукт буржуазнага мастацтва, якое прапаведуе культ грубай сілы, ніцшэанскага звышчалавека.

Пункт адліку гісторыі савецкага цырка — прыняцце ў 1919 годзе «Дэкрэта аб аб'яднанні тэатральнай справы», падпісанага У. І. Леніным. Цырк быў прызнаны такім жа патрэбным народу мастацтвам, як тэатр.

Як гэта ні парадаксальна, але савецкі цырк на першых часах у многім сцвердзілі зарубежныя гастралёры. У дваццатыя гады цыркі краіны былі літаральна запалонены прыезджымі славутасцямі, сярод якіх было нямала артыстаў сусветнага класа. Разам з рускімі зоркамі — непераўзыдзеным клоунам-акрабатам Віталіем Лазарэнкам, дрэсіроўшчыкамі Анатоліем і Уладзімірам Дуравымі — яны прыцягнулі да цыркавога мастацтва вялікую ўвагу публікі і пачынаючай артыстычнай моладзі.

Але калі маладая Савецкая рэспубліка, заціснутая ў кальцо эканамічнай блакады, не маючы валюты, вымушана была парваць кантракты з замежнымі гастралёрамі, савецкі цырк стаў на свае ногі. Спачатку рухавіком прагрэсу ў значнай меры быў аптымізм надзеі. Але аптымізм пачаў набываць плоць, калі ў цырк прыйшлі ў той час маладыя, пачынаючыя мастакі, рэжысёры, паэты. Ля вытокаў першых савецкіх праграм стаялі Уладзімір Маякоўскі і Усевалад Меерхольд, Сяргей Эйзенштэйн і Аляксей Дзікі. У цырку пачыналі цяперашні галоўны мастак Вялікага тэатра Вадзім Рындзін і славуты рэжысёр Мікалай Акімаў, спрабавалі сябе цяперашнія мэтры кінарэжысуры Рыгор Козінцаў і Сяргей Юткевіч, у цырку тварыў скульптар Сяргей Каненкаў, і зараз, на дзесятым дзесятку гадоў ён з задавальненнем успамінае той час. У цырку нарадзіліся майстры цыркавой рэжысуры Арнольд Арнольд і Марк Мястэчкін.

Варга сёлета назваць гэтыя імёны, калі савецкі цырк, як і Вялікі тэатр, у многіх краінах свету таксама называюць Вялікім і не перакладаюць гэтага слова на іншыя мовы, калі штогод за рубяжом за выступленнямі савецкіх артыстаў сочаць некалькі мільёнаў гледачоў, калі ў нашай краіне штогод колькасць наведвальнікаў цырка дасягае амаль 50 мільёнаў.

Гэтыя мільёны гледачоў уражваюць, тым больш, што з кожным годам колькасць наведвальнікаў цыркаў расце. А ў аснове гэтай глядзельнай цікавасці ляжыць адно — нарадзілася сапраўды наватарская эстэтыка савецкага цырка. Яе сэнс у тым, што рэкорднае майстэрства павінна быць накіравана не на казытанне нерваў, а на ўслаўленне гарманічнасці чалавека.

Афішы дваццатых гадоў стракацелі такімі назвамі: «смяротны палёт», «чалавек-самагубца», «у прорве смерці». І зала замірала і ахала ў адзіным парыве, і юрзала на крэслах, і з палёгкай уздыхала, калі нумар заканчваўся. У большасці выпадкаў гэта было тое, што ў цырку носіць назву «прадаць нумар», акцэнт рабіўся не на пераадольванні рызыкі, а на яе падкрэсліванні.

Цяпер прыгажосць почырку стала неад'емнай рысай сённяшніх праграм — цырк патрабавальна прымушае называць сябе высокім мастацтвам.

Майстэрства на цябе падобных — вось што вабіць гледача ў цырку. Фенаменальная дысцыпліна і лёгкасць работы — закон сучаснага цыркавога артыста. Бадай, ні ў якім іншым мастацтве няма такіх строгіх адносін да пралікаў і памылак з боку саміх артыстаў. У гэтым яго спецыфіка. Вы можаце ўбачыць, як парушаецца раптам лінія кардэбалета ў Вялікім тэатры. У цырку такое немагчыма — калі на сантыметр памыліцца лавітар, гімнаст або акрабат упадзе на зямлю. Калі спаткнецца жанглёр — увесь яго рэквізіт абваліцца яму на галаву.

Аднойчы мы гутарылі са старэйшым цыркавым рэжысёрам Арнольдам Арнольдам, дасціпным і іранічным чалавекам. І ён так, амаль афарыстычна, вызначыў сутнасць свайго мастацтва:

— Цырк — гэта свядомае пераадольванне самім сабой вытанчана прыдуманых цяжкасцей.

Вытанчанасць і вынаходлівасць сучасных зорак цырка сапраўды бязмежная. Я не называю імён любімцаў, іх усе ведаюць, яны грымяць на манежах дзесяткаў гарадоў краіны, на ўсіх кантынентах планеты. Пералік недарэчы ў дні свята, таму што ўсіх назваць немагчыма, а іменна стараннямі і вынаходлівасцю ўсіх стварыўся свет савецкага цырка.

Цырк стаў іншым. Яго артысты, якія раней пераймалі эстафету рамяства ў бацькоў і дзядоў, цяпер заканчваюць Цыркавое вучылішча, якое існуе больш як сорак гадоў і якое паспеў нават закончыць Карандаш, калі быў зусім малады. Цырк усёй сваёй сутнасцю звязаны сёння з эстэтыкай новага свету, і няма чаго даказваць, што ён стаў паўнакроўным і высокім мастацтвам.

Гэта даказана мільёнамі і мільёнамі гледачоў, якія прывыклі і да стаяння каля білетных кас і да таго, што трапіць на праграму сённяшніх зорак манежа гэтак жа цяжка, як на выступленні Майі Плісецкай і Наталлі Бяссмертнавай. Прывыклі да таго, што традыцыйная фраза афіш «Сёння і штодзень — вялікае цыркавое прадстаўленне» хавае за сабой жаданы і заўсёды прывабны свет чалавечай дасканаласці і прыгажосці.

Аляксандр АЎДЗЕЕНКА,
каментатар АДН.

Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы — 20 гадоў

ІДЗЕ Ў НАСТУПЛЕННЕ ВЕРШ

У СВАІМ прывітанні VI з'езду пісьменнікаў ГДР, які адбываўся ў канцы мая г. г. у Берліне, Цэнтральны Камітэт Сацыялістычнай Адзінай партыі Германіі і ўрад першай у гісторыі Германіі дзяржавы працоўных слушна адзначаў, што «пісьменнікі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, верныя саратнікі партыі і ўрада, з глыбокім усведамленнем сваёй адказнасці перад рабочым класам і яго марксісцка-ленінскай партыяй, аддана працавалі для дабра радзімы на працягу двух дзесяцігоддзяў існавання рабоча-сялянскай улады ў краіне».

Слаўную 20-ю гадавіну Германскай Дэмакратычнай рэспублікі літаратары новай нямецкай літаратуры і, у прыватнасці, яе паэты сустракаюць значнымі поспехамі. Трывала займаючы пазіцыі сацыялістычнага рэалізму ў сваім творчым метадзе, паэты ГДР заваявалі шырокае прызнанне масавага чытача не толькі ў сваёй сацыялістычнай краіне, але і далёка за яе межамі.

Творчасць такіх сучасных пісьменнікаў ГДР, як Анна Зэгерс, Бруна Апіц, Юры Брэзан, Эрвін Штрытматэр, Аляксандр Абуш, Гюнтар Кунерт, Гюнтар Дайке і многія іншыя, шырока вядома ў абедзвюх Германіях і з'яўляецца лепшым дасягненнем сучаснай літаратуры нямецкага народа.

Ленінская тэма ў літаратуры, будаўніцтва сацыялізма ў краіне і выхаванне ў гэтым пераўтваральным працэсе новага чалавека, сцвярджэнне яго вялікасці і годнасці ў нашым свеце, творы аб баявой вучобе і жыцці маладых воінаў Нацыянальнай народнай арміі, што стаяць на варце заходніх граніц сацыялістычнага лагера, любоў да СССР і павага да яго гераічных народаў, барацьба народаў за мір, супраць пагрозы новай вайны, унутраны багаты свет новага чалавека, — вось далёка не поўны пералік тэм і праблем, якія закранаюцца лірыкамі і навелістамі ГДР.

Ёсць і яшчэ адна, так сказаць, спецыфічна «германская» тэма ў творчасці нямецкіх пісьменнікаў, якая нібы попел Клааса, стукае ў іх неспакойныя сэрцы — Заходні Берлін і актывізацыя рэваншыстаў па той бок «межавых слупоў вайны і міру».

Жорсткія расправы паліцыі з антываеннымі дэманстрацыямі працоўных у Заходнім Берліне і многіх прамысловых цэнтрах Федэратыўнай рэспублікі, напорыстыя прошукі неанацыстаў НДП прарвацца да ўлады і ўвергнуць краіну ў хаос новай знішчальнай ваеннай катастрофы — усё гэта не дае сучаснай паэзіі ГДР падстаў спачываць на лаўрах і абмяжоўваць сваю тэматыку пакаёвымі маштабамі інтымнай альбо любоўнай лірыкі. Паэты бяруць трапяткі дакументальны матэрыял у надзённай рэчаіснасці, свядома надаюць яму акрэслена класавую ацэнку і ў масавых тыражах прапануюць яго свайму чытачу. Адсюль і наяўнасць у сучаснай нямецкай паэзіі ГДР аднаго з мацнейшых ва ўсіх літаратурах сацыялістычных краін такога баявітага жанру, як грамадзянская, палітычная лірыка.

Я трымаю напагатове,
як вінтоўку наперавес,
баяздольны у кожным слове
наступальны свой востры
верш, —

заяўляе ад імя сваіх паплечнікаў паэт сярэдняга пакалення Вольфганг Цільгнер і, як мы ўбачым ніжэй з падборкі яго вершаў, актыўна рэалізуе свае паэтычнае крэда.

Народы Савецкага Саюза і ГДР яднаюць вузы моцнай дружбы. У нас адны мэты, адны задачы — будаўніцтва сацыялізма і камунізма, барацьба за ўмацаванне міру, выхаванне маладога пакалення ў духу рэвалюцыйных традыцый нашых партый і нашых народаў. Ва ўмацаванні гэтай дружбы і супрацоўніцтва асаблівa важная роля належыць літаратуры.

У ГДР шырока вядомы і карыстаюцца павагай і папулярнасцю творы многіх савецкіх пісьменнікаў, у тым ліку беларускіх. Летась у выдавецтве «Культур унд Фортшрыт» выйшаў і хутка разышоўся раман Я. Брыля «Птушкі і гнёзды». Тым жа выдавецтвам падрыхтаваны і здадзены ў друк першы вялікі том Анталогіі беларускага апавядання — ад зачаткаў нашай мастацкай прозы ў дакастрычніцкі перыяд да 50-х гадоў нашага стагоддзя. Другі том гэтай анталогіі складаецца з дапамогай беларускіх літаратараў і рыхтуецца да выдання ў 1972 годзе.

Пісьменнікі і паэты Беларусі і ГДР ведаюць адзін аднаго не толькі па кнігах. За апошні час узмацніліся нашы творчыя кантакты, мы часцей пачалі сустракацца як у нас, так і ў ГДР, разам абмяркоўваем надзённыя творчыя праблемы.

Прапаную чытачам цыкл вершаў паэтаў ГДР старэйшага і сярэдняга пакаленняў у сваіх перакладах.

Язэп СЕМЯЖОН.

Гельмут ПРЭЙСЛЕР

ПАД КУРАНТАМІ КРАМЛЯ

Пад урачысты гімн
са Спаскай вежы
спускаемся ў чарзе ў гранітны
склеп,
Даўно мінорна адгучаў іх бой,
як і апошні бой
вайны апошняй.

Ён нерухомы, быццам задрамаў
пасля напружанай і доўгай працы,
і голас не гучыць даўно, даўно.

А на Чырвонай плошчы гул
жыцця,
і слепіць феерверк святла
і зорак —
Зара і водгулле яго маўчання.

Вальтэр ВЕРНЕР

ВЁСКА ПАД БРЭСТАМ

(З колішняга дзённіка)

...І сон не ў сон
на голым вапняку
пад капяжом застрэшка нейчай
пуні.

Каб дзе душа жывая —
усе ў лясах.
Пагардліва, з нянавісцю зацятай,
пасуць нас партызанскія дубровы.

У зарыве падпаленай хаціны
ўздымаецца прабітай галавой
апалены сланечнік —
няскоранай краіны гэтай вымпел.

1944 г.

Рудальф ШОЛЬЦ

ПАРТЫЗАН

«Кажы, калі і дзе прызначан бой!
Маўчанне — золата, але ад смерці
ім не адкупішся. Табе памерці
яшчэ не час. Кажы!» Над галавой
ізноў узмах дубінкі. Ён маўчыць.

І ўжо ў вачах, як прывіды ў
змярканні,
паўзуць, бягуць таварышы
ў тумане,
І рэйкі рвуцца... Сэрца просіць —
жыць!

Калі назаўтра ў шэсць яго
з падвала,
штурхаючы, вялі да ямы трое,
гадзіна запаветная настала.

О, як ён быў далёка ад вакзала,
дзе бой грымеў! І ўсё ж ён быў
героем —
ахвяра першая на полі бою.

Вольфганг ЦІЛЬГНЕР

ПАТРЭБНАЯ ПАСАДА

Я трымаю напагатове,
як вінтоўку наперавес,
баяздольны у кожным слове,
наступальны свой востры верш.

Бачу: танкамі збіта жыта,
значыць, зноў насцяе вайна.
Там, дзе гора яшчэ не зжыта,
існуе і мая віна.

Дзе б ні быў я, а з дальняй далі
я спяшу з ім на заклік «SOS»
ў свет,
дзе губіць зайздроснік
талент,
ў дом,
дзе труціць душу прахвост.
Гэты свет толькі тых забудзе,
хто ў ім цёплых шукае месц.
Я ў ім стала,
між вамі, людзі,
з вострым вершам наперавес.

БАЛАДА ПРА БЯРОЗУ

1
Стаіць бяроза пад Арлом,
як маці ў роўным полі,
парэпаная ўся суздром
ад каранёў да голля.

2
Туманіць вочы далягляд.
здаецца нам, — з дакорам.
Схіліўся стан ад гора.
Вітае нас, але пагляд,

3
Якая горыч пачуцця
на даўнім полі бою!..
Жывая сведка і суддзя
Стаіць перад табою.

4
Яна з ніводнае касы,
нібы з павек пакутных,
не ўроніць ні адной слязы,
а нам рыданне чутна.

5
Мы не пытаемся, па кім
і ў спёку, і ў марозы
смуткуюць столькі лет і зім
расійскія бярозы.

6
І мы клянёмся, як адзін:
былое не ўваскрэсне.
Няхай бярозы ўсіх краін
зазнаюць толькі песні.

7
Стаіць бяроза пад Арлом,
шапоча веццем ніцым.
Ах, не грымі над ёю, гром,
мінайце, навальніцы!

1966 г.

ПАРТРЭТ

1
Перад
вялікім жывапісцам веку,
пераўтваральнікам зямель і рэк,
пазіруе
і не зміргне павекам
яго сабрат —
рабочы чалавек.

Мадэль — само грамадства,
стан, рука...
Аўтапартрэт самога мастака.

2
І ў галерэях знаці
нашых дзён
адзіны прадстаўнік законны —
ён.

3
Матчастка — дзве рукі і пэндзлі
два.
Багатая палітра — галава.

ЦАНА АДГАВОРАК

Няўмелы ездок, што зваліўся
з каня,
на борздую рысь рысака наракае;
жанглёр, калі з рук упадзе
галаўня,
кляне рэквізіт і напарніка лае;
мазіла-сталяр, што бярозу
зглуміў,
згабліўшы нашчэнт, вінаваціць
начынне,
а нудар-дакладчык, што голаў
тлуміў,
у невуцтве публікі знойдзе
прычыну
сваёй жа няздатнасці. Нават
гультай,
што сеяў па часе і ўсё ў аднавор'е,
збірае на ніве адзін малачай
і верне віну на зямлю і надвор'е.
І злодзей, дапяўшы ў чужы
агарод,
ляпеча пры суддзях: мяне
спакусілі.
А гора-прарок, ашукаўшы народ,
паклёпам народ свой ганьбуе
ў бяссіллі.

Гейнц КАЛАУ

■ ■ ■

Дзе сэнс жыцця? —
пытаюць галасы.
Маўчыць зямля ў адказ, нібы
нямая.
Прырода,
поўная жывой красы,
жыве і філасофіі не мае.

У чым жа сэнс яго!
Жыццё і смерць
аднолькавы ў прыродзе,
як двайняты.

Абсягі думкі —
паспрабуй, прамер
узлёт яе і ўсе нявердынаты!

Дарэмна да багоў ісці з паклонам.
Струхлела ўсё
у ветхім іх завеце.
Лунае розум наш над іх законам,
Надаючы душу ўсяму на свеце.

Сэнс чалавека вызнаў Чалавек,
нястомнай працай
з твару сцёр бязлікасць,
і на зямлі, асвоенай навек,
я бачу сэнс —
сцвярджаць Яго вялікасць.

СЕЗОН 1969—70 г г.

У мінулую суботу адбыўся сімфанічны канцэрт з удзелам Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР, Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР, хору Беларускага радыё і тэлебачання. Салісты Д. Башкіраў, Л. Анегіна і С. Машкоў, дырыжор Ю. Яфімаў.

У праграме канцэрта — «Чароўнае возера» і «Кікімара» Лядава, канцэрт № 1 Бетховена, канцэрт для левай рукі Равэля і «Званы» Глебава.

Гэты здымак зроблены ў час канцэрта.

ЖЫВЫ КАМЕНЬ

Прыгожыя і разнастайныя колеры і адценні гэтага чароўнага каменя, знойдзенага чалавекам у даўнія часы. Ён бывае чорны — лёгкім серабрыста-шэрым адценнем або з бляскам глыбокай чарнаты, як антрацыт. Бывае і белы, як снег. Сустракаецца залацістаружовы, нібы з фарбамі сонечнага заходу, а іншы раз — нават чырвоны.

Геолагі называюць яго агальматаліт, а тувінцы, продкі якіх знайшлі яго, — чонар-даш, гэта значыць камень, які можна рэзаць. З гэтага чароўнага каменя тутэйшыя разьбяры робяць рэчы, якія здзіўляюць своеасаблівасцю, тонкасцю работы, прыгажосцю.

Ля заходніх граніц Тувы, ля гор Бай-Тайгі, багатых залежамі агальматаліта, многа вякоў назад зарадзіўся промысел — дэкаратыўная разьба па камені. З пакалення ў пакаленне пераходзіў сакрэт «ажыўлення» каменя. І сёння работа тувінскіх разьбяроў захапляе ўсіх. Іх нямнога, майстроў-самавучкаў, але слава іх пайшла далёка за Саяны. Творы тувінскіх каменярэзаў высока ацэнены на Усерасійскай і Усесаюзнай выстаўках майстроў прыкладнога мастацтва. Многія музеі ў краіне і за рубяжом упрыгожваюць вырабы з саянскага каменя.

Некаторым майстрам прысвоена званне заслужаных дзеячоў мастацтва Тувінскай АССР. А такія, як М. Чэрзі, Х. Тайбу-Хаа, М. Хертэк, С. Чанзан, Х. Хуна, Х. Міжыт-Доржу прыняты ў Саюз мастакоў СССР.

Часцей за ўсё каменярэзы Тувы выразаюць жывёл. Але ў апошні час у народнай скульптуры з'явіліся і новыя сюжэты, новыя тэмы, узятыя з гісторыі і сучаснага жыцця.

Вось, напрыклад, кампазіцыя мастака Х. Тайбу-Хаа «Коннікі». Конны атрад імчыцца ў атаку. Конь камандзіра вырваўся наперад, бярэ перашкоду, астатнія скачуць за ім. Выразныя твары коннікаў, будзёнаўскія шлемы, агаленыя шаблі. Відны нават мініяцюрныя дэталі конскай збруі.

Зараз тувінцы рыхтуюцца да зanальнай выстаўкі і старанна выбіраюць лепшыя творы для экспазіцыі, прысвечанай 25-годдзю Савецкай Тувы.

М. ХУНКАЕЎ,
карэспандэнт ТАСС.

АДВЯЧОРАК.

Фотаэцюд Ул. ДУБІНКІ.

КУТОК КАЛЕКЦЫЯНЕРА

СТАГОДДЗЕ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ГАНДЗІ

Стагоддзе з дня нараджэння выдатнага дзеяча індыйскага нацыянальна-вызваленчага руху Махатмы Гандзі (1869—1948) Міністэрства сувязі СССР адзначыла юбілейнай паштовай маркай. На ёй — адзін з партрэтаў Гандзі апошніх гадоў яго жыцця. Кампазіцыя мініяцюры выканана мастачкай Аленай Кесарынскай. Гравюра на метале — Таццянай Нікіцінай.

Спосаб друкавання — металаграфія. Колер — цёмна-карычневы на белым фоне. Марка надрукавана на мелаванай паперы. Яе намінал — 6 капеек. Памер па перфарацыі — 30 на 42 міліметры. Зубцоўка — грабеньчатая. Нумар па каталогу — 3834.

Людміла КЕЛІМ,
(АДН).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

7 кастрычніка

Першая праграма. 9.10 — тэлебачанне — школе. Прыродазнаўства. 4-ы клас. «Паверхня Беларусі». 9.40 — чалавек і прырода. «Буслы». Кінанарыс. 10.00 — навіны (М). 10.15 — «Маршрутамі пяцігодкі». «Караблі вяртаюцца ў порт». Перадача з Адэсы. 11.05 — тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя». Перадача з Запарожжа. 14.55 — праграма перадач. 15.00 — «Малыш і Карлсан, які жыве на даху». Спектакль Тэатра юнага гледача БССР. 17.00 — навіны (М). 17.15 — Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы — 20 гадоў (М). 18.00 — «Будуем, клеім, майструем». Перадача для хлапчукоў. 18.30 — Ленінскі універсітэт мільёнаў. «Стагоддзе з дня нараджэння У. І. Леніна — свята ўсіх камуністаў свету» (М). 19.00 — фестываль фільмаў ГДР. «Маці і маўклівасць». Мастацкі фільм. 2-я серыя (М). 20.05 — «Дружба кліча ў дарогу». Вынікі вікторыны «Наш сябар — ГДР» (М). 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — праграма каляровага тэлебачання. «Іншая Германія». Прэм'ера тэлевізійнага дакументальнага фільма (М). 22.15 — «Панарама навін». 22.35 — «Тэлеаб'ектыў на сельскай будоўлі». «Служба забеспячэння і яе патрэбы». 23.00 — навіны (М). 23.10 — для студэнтаў ВНУ. «Вышэйшая матэматыка». II курс. 23.40 — для студэнтаў ВНУ. «Фізіка». II курс.

Другая праграма. 18.00 — для школьнікаў. «Жаваранак». Музычная праграма. Перадача з Львова. 18.30 — дзіцячы экран. «Рачныя піраты». «Рыкі-Цікі-Таві». Мультыплікацыйныя фільмы. 19.00 — «Як мінор стаў мажорам». Фільм-канцэрт. 19.30 — экран — завочнікам. Гісторыя КПСС. «VIII з'езд РКП(б) і яго рашэнні». 20.00 — «Патрэбны чалавек». Мастацкі фільм. 21.05 — па роднай краіне. «Сем песень пра Арменію». Дакументальны фільм. 22.15 — «З першага погляду». Вакальна-харэаграфічнае рэвю па аперэце В. Купрэвіча (М).

8 кастрычніка,

Першая праграма. 9.10 — тэлебачанне — школе. Прыродазнаўства. 4-ы клас. «Беларускія запаведнікі». 9.40 — «Восеньскі дзень». Кінанарыс. 10.00 — навіны (М). 10.15 — «Пяю цябе, Расія». Тэлевізійны альманах (М). 11.15 — «Табе, юнацтва!» Перадача з Адэсы. 11.45 — для школьнікаў. «Рабі з намі, рабі, як мы, рабі лепш за нас». Перадача з ГДР. 15.10 — праграма перадач. 15.15 — школьная фільматэка. «Фама Гардзееў». Мастацкі фільм. 17.00 — навіны (М). 17.15 — бібліятэка беларускай паэзіі. М. Аўрамчык. «Агледзіны». 17.40 — «Панарама навін». 18.00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Выстаўка Бураціна» (М). 18.30 — «Па ленінскіх мясцінах». У. І. Ленін у Францыі (М). 19.00 — да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Ленінскія чытанні. «Трыумф ленінскай нацыянальнай палітыкі ў СССР». 19.55 — першынство СССР па футболе. «Дынама» (Мінск) — «Зара» (Луганск). Другі тайм. 20.45 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — праграма каляровага тэлебачання. «Мастак і Тэрпсіхора». Перадача з Кіева. 22.15 — кінапанарама (М). 23.30 — навіны (М). 23.40 — для студэнтаў ВНУ. «Фізіка». III курс.

Другая праграма. 17.15 — «Аб'ектыў», «Львоўскія фотааматары». Перадача з Львова. 18.00 — для школьнікаў. «Хачу ўсё ведаць». Кіначасопіс. 18.10 — «Бахор». Фільм-канцэрт. 19.00 — «Спартыўная перадача». Перадача з Кіева. У перапынку — навіны (М). 20.45 — «Дзеці ваяводы Шміта». Мастацкі фільм. 22.05 — у свеце мастацтваў. «Індыйская паэма» Верашчагіна». «Першая кансерваторыя». Кінанарысы.

9 кастрычніка

Першая праграма. 10.00 — навіны (М). 10.15 — «Па ленінскіх мясцінах». У. І. Ленін у Францыі (М). 10.45 — канцэрт лаўрэатаў Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва. Выступае народны ансамбль песні і танца Дома культуры металургаў і народны ансамбль танца Дома культуры будаўнікоў (г. Чарапавец). 11.45 — «Радасць творчасці». Да Усесаюзнай выстаўкі-конкурсу твораў дэкаратыўнага мастацтва (Грузінская ССР) (М). 16.25 — праграма перадач. 16.30 — школьная фільматэка. «Што вам у гэтым Ніжнім?». Дакументальны фільм. 17.00 — навіны (М). Тэлевізійны фестываль абласцей Беларусі. «У эфіры — ардэнаносная Брэстчына». Трансляцыя з Брэста. 17.20 — для школьнікаў. «Дзень добры, дружба!» Кінанарыс. 17.35 — «Навіны дня». 17.50 — «Незабыўныя сустрэчы». Пра ветэранаў рэвалюцыі П. М. Гулава, А. К. Казлоўцава, А. А. Яўсейчык аб іх сустрэчах з У. І. Леніным. 18.15 — «Святло Бярозаўскай». Тэлевізійны фільм. 18.30 — ленінскі універсітэт мільёнаў. «Аднадумцы». Перадача па матэрыялах міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый (М). 19.00 — «З Леніным у сэрцы». Выступленне сакратара Брэсцкага абкома КПБ С. М. Шабашова. 19.15 — «Залатыя зоркі». Тэлевізійны нарыс. 19.35 — «Равеснік». Маладзёжны агляд. 20.15 — «Дарогай бацькоў, дарогай герояў». «Дзе ішлі баі». Тэлевізійны нарыс. 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — «Горад над Бугам». Тэлевізійны фільм. 21.35 — «Песні роднай зямлі». Канцэрт. 22.15 — «Мужчынская размова». Мастацкі фільм.

Другая праграма. 17.15 — тэлевізійны тэатр для дзяцей. Н. Ільіна «Гуля Каралёва». Тэлеспектакль. Першая частка (М). 18.30 — «Бежын луг». Кароткаметражны фільм. 19.00 — праграма каляровага тэлебачання. «У лесе прыфрантавым». Канцэрт. Перадача з Кіева. 20.30 — па роднай краіне. «Горад расказвае пра сябе». Дакументальны фільм. 21.15 — праграма каляровага тэлебачання. «Ціхі Дон». Мастацкі фільм. Першая серыя (М). 23.05 — навіны (М).

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53 аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62 аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04 выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 АТ 18973.